

UNIVERSITY OF THE AEGEAN

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών
«Διακυβέρνηση, Ανάπτυξη και Ασφάλεια στην Μεσόγειο»

Η ΕΥΡΩ-ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ ΣΤΗΝ
ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗΣ ΠΡΑΣΙΝΗΣ ΣΥΜΦΩΝΙΑΣ

Διπλωματική Εργασία της Αγγελικής Ευαγγελακοπούλου
Α.Μ. 4332021006

Επιβλέπων Καθηγητής : Ιωάννης Στριμπής
Μέλη Επιτροπής : 1. Σωτήριος Ντάλης
2. Γεώργιος Μαρής

ΡΟΔΟΣ, ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2022

ΔΗΛΩΣΗ ΜΗ ΛΟΓΟΚΛΟΠΗΣ ΚΑΙ ΑΝΑΛΗΨΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΗΣ ΕΥΘΥΝΗΣ. Η εργασία που παραδίδω είναι αποτέλεσμα πρωτότυπης έρευνας και δεν χρησιμοποιώ πνευματική ιδιοκτησία τρίτων χωρίς αναφορές. Αναλαμβάνω όλες τις νομικές και διοικητικές συνέπειες που δύναμαι να αντιμετωπίσω σε περίπτωση που η εργασία μου αποδειχθεί ότι αποτελεί προϊόν λογοκλοπής, σύμφωνα με τον Κανονισμό του Ιδρύματος.”

Περίληψη

Η συγκεκριμένη εργασία θίγει δύο πολύ σημαντικά ζητήματα για την ευρωπαϊκή σκηνή, την Ευρώ – Μεσογειακή Συνεργασία και την Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία. Η πρώτη αφορά την ενίσχυση της συνεργασίας και της ασφάλειας στην μεσογειακή περιφέρεια ανάμεσα στα ευρωπαϊκά κράτη-μέλη και στα κράτη της αφρικανικής ηπείρου και της ανατολικής περιοχής και η δεύτερη το μεγάλο όραμα που έχουν θέσει οι ευρωπαϊκοί θεσμοί σε συνδυασμό με τις ευρωπαϊκές κυβερνήσεις για την αποκατάσταση του περιβάλλοντος.

Μετά από μια σύντομη παρουσίαση του θεωρητικού πλαισίου και των δύο στοιχείων μεμονωμένα για να γίνει αντιληπτή η εξέλιξη τους και η σημασία τους, παρουσιάζεται συνδυαστικά η συμβολή της Ευρώ – Μεσογειακής Συνεργασίας στην υλοποίηση της ΕΠΣ, θίγοντας το κεντρικό θέμα της εργασίας. Δίνεται ισάξια βάση σε κάθε χώρα της Ευρώ-Μεσογειακής Ένωσης και στην συμβολή αυτής. Έπειτα, θίγεται το κατά πόσο έχει γίνει πετυχημένα η συνεργασία όλων των δρώντων και ποιο το μέλλον αυτής αλλά εξετάζεται και η αντίθετη πλευρά, δηλαδή η πιθανότητα μη επιτυχίας του εγχειρήματος. Τέλος, αναλύονται μερικά βασικά συμπεράσματα βάση όλων των παραπάνω που έχουν παρουσιαστεί συνολικά.

Περιεχόμενα

Περίληψη.....	3
Περιεχόμενα	4
Εισαγωγή.....	6
Θεωρητικό Πλαίσιο.....	8
Κεφάλαιο 1^ο : Η Ευρώ – Μεσογειακή Συνεργασία	12
<i>Δημιουργία της Ευρώ – Μεσογειακής Συνεργασίας</i>	<i>12</i>
<i>Μέλη της Ευρώ – Μεσογειακής Συνεργασίας.....</i>	<i>13</i>
<i>Στόχοι και Επιδιώξεις της Ευρώ – Μεσογειακής Συνεργασίας</i>	<i>14</i>
<i>Αποτελεσματικότητα της Ευρώ – Μεσογειακής Ένωσης</i>	<i>15</i>
Κεφάλαιο 2^ο : Η Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία	17
<i>Η δημιουργία της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας.....</i>	<i>17</i>
<i>Οι στόχοι της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας</i>	<i>18</i>
<i>Ομοφωνία ή Διαφωνία;</i>	<i>20</i>
Κεφάλαιο 3^ο : Η Σχέση της Ευρώ – Μεσογειακής Συνεργασίας με την Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία	21
<i>Η δημιουργία κοινής πορείας ανάμεσα στην Ευρώ – Μεσογειακή Ένωση και την Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία</i>	<i>21</i>
<i>Ευρωπαϊκή Ένωση και χώρες της Βόρειας Αφρικής</i>	<i>22</i>
<i>Αίγυπτος.....</i>	<i>22</i>
<i>Λίβανος.....</i>	<i>24</i>
<i>Μαρόκο.....</i>	<i>26</i>
<i>Τυνησία.....</i>	<i>27</i>
<i>Αλγερία.....</i>	<i>28</i>
<i>Μαυριτανία</i>	<i>29</i>
<i>Ιορδανία.....</i>	<i>30</i>
<i>Ευρωπαϊκή Ένωση και χώρες της Μέσης Ανατολής</i>	<i>32</i>
<i>Ισραήλ.....</i>	<i>32</i>
<i>Τουρκία.....</i>	<i>34</i>
<i>Συρία και Παλαιστινιακή Αρχή</i>	<i>36</i>
<i>Ευρωπαϊκή Ένωση και Αλβανία</i>	<i>37</i>
<i>Ευρωπαϊκή Ένωση και Βοσνία Ερζεγοβίνη</i>	<i>38</i>
<i>Ευρωπαϊκή Ένωση και Πριγκιπάτο του Μονακό</i>	<i>40</i>

Κεφάλαιο 4^ο : Η (αν)επάρκεια της Ευρώ – Μεσογειακής Συνεργασίας σε σχέση με την Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία.....	42
<i>Η θετική επίδραση της Ευρώ – Μεσογειακής Ένωσης στην ΕΠΣ</i>	<i>42</i>
<i>Η αντίθετη (και εξίσου πιθανή) οπτική πλευρά</i>	<i>44</i>
Συμπεράσματα	47
Βιβλιογραφία.....	49
<i>Ελληνόγλωσση</i>	<i>49</i>
<i>Ξενόγλωσση</i>	<i>49</i>
<i>Πηγές από το διαδίκτυο.....</i>	<i>49</i>
<i>Ελληνόγλωσσες</i>	<i>49</i>
<i>Ξενόγλωσσες.....</i>	<i>49</i>

Εισαγωγή

Η παρούσα διπλωματική εργασία έχει ως στόχο να ενημερώσει τον αναγνώστη για την Ευρώ – Μεσογειακή Συνεργασία και την συμβολή της στην Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία. Το συγκεκριμένο θέμα επιλέχθηκε για δύο λόγους: ο πρώτος είναι η σημασία της Μεσογείου στην διεθνή πολιτική και οικονομία καθώς ενώνει την Νότια Ευρώπη με την Βόρειο Αφρική και μερικά από τα σημαντικότερα στη διεθνή σκηνή Ανατολικά κράτη και ο δεύτερος είναι η ανάγκη για επαγρύπνηση και πρόληψη σχετικά με την αποδόμηση του περιβάλλοντος που λαμβάνει χώρα τα τελευταία χρόνια. Τόσο η σύνδεση των συγκεκριμένων περιοχών όσο και η πρόληψη ενάντια στην υποβάθμιση που υφίσταται το περιβάλλον τα τελευταία χρόνια αποτελούν δύο από τα πιο κύρια ζητήματα της ευρωπαϊκής και διεθνούς πολιτικής.

Προκειμένου να κατανοήσουμε και να καταλήξουμε στον ρόλο της Ευρώ – Μεσογειακής Συνεργασίας στην Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία, το βασικότερο είναι να γίνουν σαφή τα δύο παραπάνω στοιχεία μεμονωμένα. Αρχικά, θα γίνει ανάλυση της προέλευσης, των μελών και των στόχων της Ευρώ - Μεσογειακής Συνεργασίας. Στην συνέχεια, θα παρουσιαστεί το σχέδιο της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας, οι στόχοι της και οι θέσεις των κρατών της Ευρωπαϊκής Ένωσης απέναντι στην συγκεκριμένη Συμφωνία. Αφού αναλυθούν τα παραπάνω, θα προχωρήσουμε στην σύνδεση των δύο στοιχείων και στο βασικό θέμα της διπλωματικής εργασίας, δηλαδή στο πως ενισχύει η συγκεκριμένη συνεργασία την ευρωπαϊκή πρωτοβουλία στον περιβαλλοντικό τομέα. Εφόσον γίνει η παραπάνω ανάλυση, θα εξεταστεί και το αντίθετο σενάριο, το κατά πόσο είναι πιθανό να δημιουργηθεί αναταραχή και να κλονιστούν οι σχέσεις μεταξύ των κρατών της περιοχής. Παράλληλα, θα γίνει περιληπτική περιγραφή των θέσεων των διεθνών δυνάμεων που λειτουργούν σαν παρατηρητές απέναντι σε αυτή την συνεργασία χωρίς όμως να συμμετέχουν. Καταλήγοντας, θα αναφερθούμε στα αποτελέσματα της παραπάνω έρευνας και στο πως επηρεάζει την ευρωπαϊκή και διεθνή σκηνή.

Στόχος της εργασίας είναι να αναλυθεί και να γίνει ξεκάθαρο το γενικό πλαίσιο εφαρμογής της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας και στην συνέχεια να φανεί η συμβολή της Ευρώ – Μεσογειακής Συνεργασίας σε αυτή. Ξεκινώντας από το γενικό πλαίσιο θα οδηγηθούμε στο ειδικό, προσπαθώντας να αποδείξουμε την αξία της συνεργασίας των κρατών στην ευρύτερη Ευρώ – Μεσογειακή περιοχή για ένα συγκεκριμένο ζήτημα, αυτό της ενίσχυσης της ευρωπαϊκής περιβαλλοντικής και ενεργειακής πολιτικής μέσω της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας. Παρακάτω, θα γίνει αναφορά στα κεφάλαια της εργασίας.

Αναλυτικότερα, στο πρώτο κεφάλαιο της εργασίας θα παρουσιαστεί το θεωρητικό πλαίσιο με βάση το οποίο θα γίνει όλη η ανάλυση της εργασίας, το οποίο βασίζεται στην πολιτική θεωρία του φιλελευθερισμού. Το δεύτερο κεφάλαιο αφορά την παρουσίαση της Ευρώ – Μεσογειακής Συνεργασίας, γίνεται λόγος για την φύση , τα μέλη, τις επιδιώξεις και τους λόγους για τους οποίους δημιουργήθηκε η συγκεκριμένη συνεργασία. Στο τρίτο κεφάλαιο, θα γίνει ανάλυση του περιεχομένου της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας ,των στόχων της και των θέσεων που έχουν τα ευρωπαϊκά κράτη για αυτή. Στο τέταρτο – και βασικότερο κεφάλαιο – αναλύεται γενικά η συμβολή της Ευρώ – Μεσογειακής Συνεργασίας στην Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία. Παράλληλα, θα γίνει ανάλυση για τις σχέσεις μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των χωρών της Αφρικής, της Ευρωπαϊκής Ένωσης των χωρών της Ανατολής και της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Αλβανίας, της Βοσνίας – Ερζεγοβίνης και του Μονακό ώστε να φανεί ο ρόλος κάθε δρώντος.

Στο πέμπτο κεφάλαιο , θα εξεταστεί το ενδεχόμενο της πιθανής αναταραχής λόγω ενδεχόμενης πρόκλησης ασυμφωνίας κατά την διαχείριση και εφαρμογή της Πράσινης Συμφωνίας. Στο έκτο κεφάλαιο θα παρουσιαστεί η θέση των υπόλοιπων μεγάλων δυνάμεων (Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής, Ρωσία , Κίνα) σχετικά με τα παραπάνω, οι οποίες λειτουργούν σαν παρατηρητές και συμμετέχοντες στην διεθνή σκηνή. Στο έβδομο κεφάλαιο , θα γίνει μια γενική αναφορά στην επιρροή των παραπάνω στην ευρωπαϊκή και διεθνή σκηνή. Στο όγδοο και τελευταίο κεφάλαιο θα ολοκληρωθεί η εργασία με τα συμπεράσματα της έρευνας.

Για να πραγματοποιηθεί η παραπάνω ανάλυση χρησιμοποιήθηκε πληθώρα βιβλιογραφικών πηγών από ακαδημαϊκά συγγράμματα αλλά και από διαδικτυακές ιστοσελίδες διεθνολογικού περιεχομένου.

Θεωρητικό Πλαίσιο

Η βασική θεωρία στην οποία βασίζεται η εργασία είναι αυτή του φιλελευθερισμού. Η πολιτική ιδεολογία του φιλελευθερισμού αποτελεί την βάση ανάλογων ομάδων συνεργασίας, όπως αυτή της Ευρώ – Μεσογειακής Συνεργασίας. Παρακάτω, θα γίνει μια προσεγγιστική ανάλυση προκειμένου να γίνει κατανοητό γιατί η σύμπλευση των χωρών της περιοχής χαρακτηρίζεται από τις φιλελεύθερες πολιτικές αρχές.

Ο φιλελευθερισμός σαν θεωρία βασίζεται στην προσωπική εξέλιξη του ανθρώπου αλλά και στην γενικότερη εξέλιξη της κοινωνίας. Με την έννοια εξέλιξη εννοείται κυρίως η διασφάλιση ευρωστίας αλλά και η διατήρηση αυτής. Γι' αυτό τον λόγο μια από τις βασικότερες παραδοχές της φιλελεύθερης θεωρίας είναι η πίστη στην συνεχή ανθρώπινη πρόοδο. Μέσω της προόδου μαθαίνει ο κάθε άνθρωπος να εξελίσσεται και να επιδιώκει αυτά που θα τον οδηγήσουν στην προσωπική του ευτυχία και ευημερία.¹

Με βάση τη συγκεκριμένη θεωρία, ο άνθρωπος οφείλει να χρησιμοποιεί την λογική του για να μπορεί να αξιοποιεί στο μέγιστο τις δυνατότητες του και τις ικανότητες του με σκοπό την μεγιστοποίηση των κερδών και των οφελών του. Χρησιμοποιώντας την λογική, αποφεύγονται ακραίες συμπεριφορές, εκφράσεις βίας και γεγονότα που θα οδηγούσαν στην διατάραξη της ευημερίας, στην οποία πρέπει να στοχεύει κανείς. Αυτό το μοτίβο συμπεριφοράς, σύμφωνα με τους φιλελεύθερους, μπορεί να τηρείται και εκτός των εθνικών συνόρων ή των συνόρων μιας κοινότητας, φτάνοντας σε υπερεθνικό επίπεδο. Έτσι, είναι εφικτό να δημιουργηθεί ένα κλίμα συνεργασίας ανάμεσα στα κράτη και τους ανθρώπους που τα απαρτίζουν, δημιουργώντας έπειτα ένα γενικότερο επίπεδο ευημερίας. Η συνεργασία που επιδιώκεται θα πρέπει να βασίζεται σε άτομα που δρουν με βάση την λογική και γνωρίζουν ποιο είναι το καλύτερο τόσο γι' αυτά, όσο και για την κοινωνία στην οποία βρίσκονται.²

Ο φιλελευθερισμός χωρίζεται σε διάφορες πτυχές. Υπάρχει ο κοινωνιολογικός φιλελευθερισμός, ο θεσμικός φιλελευθερισμός, ο δημοκρατικός φιλελευθερισμός και ο φιλελευθερισμός της αλληλεξάρτησης. Το τελευταίο είδος είναι εκείνο που αφορά την

¹ Andrew Heywood, (2007), *ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΙΔΕΟΛΟΓΙΕΣ*, Μετάφραση Χαρίδημος Κουτρής, Εκδόσεις Επίκεντρο, σελ. 71-141

² Αθανάσιος Πλατιάς, (2010) *ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΣΤΟΝ ΘΟΥΚΙΛΥΔΗ*, Εκδόσεις ΕΣΤΙΑ, σελ. 25-79

συγκεκριμένη έρευνα και πάνω σε αυτό βασίζεται και η συνεργασία των κρατών που απαρτίζουν την Ευρώ – Μεσογειακή Συνεργασία για να επιτευχθούν οι στόχοι τους.³

Ο φιλελευθερισμός της αλληλεξάρτησης, όπως γίνεται αντιληπτό, βασίζεται στις σχέσεις που υπάρχουν μεταξύ των ανθρώπων και των κρατών ανεξαρτήτως γεωγραφικών ορίων και συνόρων. Στόχος είναι η επίτευξη της γενικής ευρωστίας του πληθυσμού σε ατομικό αλλά και σε συλλογικό επίπεδο, δεδομένου ότι το πρώτο συνεπάγεται του δεύτερου. Παράλληλα, θα επιτευχθεί μεγαλύτερο επίπεδο αλληλεξάρτησης εφόσον θα δημιουργούνται συνεχώς νέα πλαίσια συνεργασίας. Σύμφωνα με θεωρητικούς της συγκεκριμένης οπτικής του φιλελευθερισμού, βασική αρχή είναι ο καταμερισμός της εργασίας και των καθηκόντων που έχει ο καθένας, ώστε να επιτυγχάνεται τόσο η προσωπική, όσο και η ατομική ευημερία και να καλύπτονται όλες οι ανάγκες που υπάρχουν. Ακόμα, εάν φτιάχνονταν συνεχώς δεσμοί μεταξύ των κρατών αλλά και των ατόμων που τα απαρτίζουν, θα ήταν πιο δύσκολο να ξεκινήσει κάποια σύγκρουση ή ακόμα και να γίνει πόλεμος. Επομένως, η σημασία της παραπάνω οπτικής του φιλελευθερισμού είναι διττή: επιτυγχάνεται η προσωπική και κατ' επέκταση συλλογική ανάπτυξη και εξέλιξη και ταυτόχρονα, εφόσον αυτό γίνεται μέσω της συνεργασίας και της δημιουργίας δεσμών, διατηρείται η ειρήνη και αποφεύγονται επιθετικές τάσεις και πιθανοί διαπληκτισμοί.⁴

Άλλοι θεωρητικοί και εκφραστές της θεωρίας (Haas, Keohane) προσδίδουν μια περισσότερο πολιτική άποψη. Αναλυτικότερα, ο Haas αναφέρει πως αν επιτευχθεί συνεργασία σε έναν τομέα, π.χ. οικονομικό, θα ακολουθήσει η συνεργασία και σε άλλους τομείς. Γι' αυτό, τα κράτη θα πρέπει να υιοθετούν συνεργατικές σχέσεις μεταξύ τους σε παραπάνω από έναν τομέα. Η διαδικασία αυτή παρουσιάζεται με την έννοια «διάχυση» και σημαίνει την αύξηση της αλληλεξάρτησης προκειμένου μια ομάδα να οδηγηθεί στην ενοποίηση (π.χ. Ευρωπαϊκή Ένωση). Ο Keohane σε μια παρόμοια άποψη αναφέρει πως πλέον τα ζητήματα χαμηλής πολιτικής έχουν περισσότερη σημασία, διότι η αυξανόμενη τάση για συνεργασία τα έχει φέρει στο προσκήνιο. Τα ζητήματα υψηλής πολιτικής αφορούσαν μόνο τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής των κρατών και δεν ήταν σίγουρο στο αν θα φέρουν ευημερία στα κράτη και τους πολίτες τους. Αντίθετα, μέσω της σύμπραξης στα ζητήματα χαμηλής πολιτικής εξυπηρετούνται περισσότεροι στόχοι όλων των πλευρών που συμμετέχουν στην εκάστοτε συνεργασία, ενώ είναι πιο εύκολο να γίνει συζήτηση και να συμφωνηθούν κοινοί άξονες δράσης στα θέματα χαμηλής πολιτικής.⁵

³ Robert Jackson & Georg Sorensen, (2006), *ΘΕΩΡΙΑ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ – Η Σύγχρονη Συζήτηση*, Μετάφραση Χαράλαμπος Κωνσταντινίδης Εκδόσεις Gutenberg, σελ. 109-162, 163-209

⁴ Βλ. 2

⁵ Βλ. 2 και 3

Προχωρώντας στην ανάλυση του θεωρητικού πλαισίου, έχει γίνει αντιληπτό πως αναφερόμαστε σε θεωρία που αφορά την πολιτική οικονομία. Η πολιτική οικονομία έχει προκαλέσει αντιδράσεις στον ακαδημαϊκό χώρο δεδομένου ότι αμφισβητείται η συνύπαρξη πολιτικής και οικονομίας. Κατά βάση αναφέρεται στο πως η ανάπτυξη της οικονομίας και τα μοντέλα οικονομικής ανάλυσης επηρεάζουν κοινωνικά και πολιτικά πρότυπα που υπάρχουν σε ένα κράτος. Δύο από τις βασικότερες πτυχές της, η κλασική και νεοκλασική θεωρία πολιτικής οικονομίας, επιβεβαιώνουν το θεωρητικό πλαίσιο υπό το οποίο θα γίνει παρακάτω η ανάλυση. Με βάση αυτές τις δύο κατηγορίες, υποστηρίζεται πως - πάντα χρησιμοποιώντας την λογική - θα πρέπει να δρα κανείς προσπαθώντας να μεγιστοποιεί τα οφέλη του και να μειώνει τις απώλειες. Σε συλλογικό επίπεδο, τα κράτη θα πρέπει να αφήνουν την οικονομία τους ελεύθερη και να προσπαθούν να επιδιώκουν το κοινό όφελος μέσω της συνεργασίας. Όσο περισσότερο συνεργάζονται και εναρμονίζονται για την επίτευξη της ευημερίας τόσο θα διαρκεί η ειρήνη και η ανάπτυξη. Τα παραπάνω ενισχύουν και την πεποίθηση ότι τα άτομα αυξάνουν την χρησιμότητα τους και κατ' επέκταση την δραστηριότητα και τα οφέλη τους όταν συμμετέχουν και στην πολιτική δραστηριότητα πέραν από την οικονομική.⁶

Οι δύο παραπάνω θεωρίες που αναλύθηκαν παραπάνω συνοψίζουν το γενικό θεωρητικό πλαίσιο που θα τηρηθεί στην συνέχεια κατά την ανάλυση του θέματος της εργασίας. Η θεωρία του φιλελευθερισμού και η θεωρία της πολιτικής οικονομίας αποτελούν την βάση για την Ευρώ – Μεσογειακή Συνεργασία και κατ' επέκταση την βάση για να γίνει αντιληπτό το γιατί τα κράτη συνεργάζονται και σε άλλους τομείς πέραν της οικονομίας. Τέλος, συμπληρωματικά των παραπάνω λειτουργεί και η θεωρία της περιφερειοποίησης.⁷ Σύμφωνα με την τελευταία, όταν κράτη που ανήκουν στην ίδια γεωγραφική περιοχή συνεργάζονται για να ικανοποιούν κοινούς στόχους σε όλα τα επίπεδα πολιτικής (χαμηλής και υψηλής) δημιουργείται μια περιφερειακή ένωση⁸, όπως αυτή της Ευρώ – Μεσογειακής Συνεργασίας. Έτσι, συμβάλλουν στην ανάδειξη της περιφέρειας στην οποία βρίσκονται, προάγουν τα συμφέροντα της και την ανάπτυξη της και αποκτούν έναν κοινό στόχο και όραμα.

Τα παραπάνω στοιχεία είναι οι βασικές θεωρίες που θα χρησιμοποιηθούν κατά την ανάλυση του θέματος της έρευνας. Αποτελούν βασικές θεωρίες στον τομέα των διεθνών

⁶ Andrew Heywood, (2014), *ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ*, Μετάφραση Γιάννης Μεταξάς, Εκδόσεις Επίκεντρο, σελ. 38-41

⁷ Γεώργιος Μαρής & Μανώλη Παναγιώτα, 2015, *Εισαγωγή στη διεθνή πολιτική οικονομία*, Εκδόσεις Κάλλιπος – Ανοιχτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις, σελ. 76-88 Κεφάλαιο 6 : Περιφερεισμός και Περιφερειοποίηση, <https://repository.kallipos.gr/handle/11419/3943>

⁸ Corporate Finance Institute Team, 26/4/2022, *Political Economy - A social science that studies production, trade, and their relationship with the law and the government*, Corporate Finance Institute, <https://corporatefinanceinstitute.com/resources/economics/political-economy/>

σχέσεων και ερμηνεύουν ακριβώς την βάση της Ευρώ – Μεσογειακής Συνεργασίας και της συμβολής της στην Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία.

Κεφάλαιο 1^ο : Η Ευρώ – Μεσογειακή Συνεργασία

Δημιουργία της Ευρώ – Μεσογειακής Συνεργασίας

Η Ευρώ – Μεσογειακή Συνεργασία βασίζεται κυρίως στην ανάγκη για ασφάλεια στην περιοχή της Μεσογείου θάλασσας , δεδομένου ότι πρόκειται για μια από τις πιο πολυσύχναστες θάλασσες σε παγκόσμιο επίπεδο. Αυτό οφείλεται στο ότι εξυπηρετεί τόσο κράτη που ανήκουν στην Ευρωπαϊκή Ένωση όσο και κράτη της Μέσης Ανατολής και της Βορείου Αφρικής. Εφόσον τα κράτη που αναφέρονται προέρχονται από διαφορετικό κοινωνικό, πολιτικό και οικονομικό υπόβαθρο ήταν αναγκαίο να εξασφαλιστεί η διατήρηση της ειρήνης στην περιοχή. Σε αυτό συμβάλλει η πρωτοβουλία που λήφθηκε για την δημιουργία της Ευρώ – Μεσογειακής Συνεργασίας. Οι τρεις βασικοί πυλώνες είναι η ανθρώπινη ανάπτυξη, η σταθερότητα και η περιφερειακή ενσωμάτωση.⁹

Πως ξεκίνησε όμως η Ευρώ – Μεσογειακή Συνεργασία; Το 1995 βάση της Διαδικασίας της Βαρκελώνης αποφασίστηκε να ενδυναμωθούν οι σχέσεις ανάμεσα στα κράτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Ανατολικής Μεσογείου, με στόχο την επίτευξη ασφάλειας στην περιοχή. Η συγκεκριμένη πρωτοβουλία πραγματοποιήθηκε στα γενικότερα πλαίσια της τάσης περιφερειοποίησης που υπήρχε κατά την εποχή λόγω του ψυχρού πολέμου ανάμεσα στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής και την Πρώην Σοβιετική Ομοσπονδία, οπότε και ήταν κοινή επιθυμία στην διεθνή σκηνή να πραγματοποιηθούν ανάλογες συνεργασίες για την διατήρηση της παγκόσμιας ειρήνης.

Αποτέλεσε το πρώτο βήμα για να γίνουν συζητήσεις ανάμεσα στους ηγέτες των κρατών της τωρινής ένωσης με σκοπό τον καθορισμό ενός κοινού χώρου ασφάλειας και ειρήνης , την διαμόρφωση ενός κοινού χώρου ανάπτυξης και ευημερίας και την ενίσχυση της κοινωνικής και πολιτισμικής σύνδεσης των πληθυσμών. Ανάμεσα στα παραπάνω που ήταν τα κύρια σημεία της ατζέντας της διαδικασίας της Βαρκελώνης , ήταν και η επανεξέταση του ρόλου που θα είχε η Αμερική στην περιοχή και στην νέα συνεργασία των κρατών της περιοχής. Γενικότερα, η υιοθέτηση κοινών πολιτικών και οικονομικών αξόνων, η εναρμόνιση των πολιτικών των κρατών προκειμένου να υπάρχει συντονισμένη δράση προς κοινούς στόχους και η διασφάλιση της ευημερίας και της ανάπτυξης για τους πληθυσμούς τους αλλά και για το status quo τους στην διεθνή κοινότητα ήταν τα βασικά στοιχεία της διαδικασίας.¹⁰

⁹ Union for the Mediterranean, *Who we are*, <https://ufmsecretariat.org/who-we-are/>

¹⁰ Alvaro Vasconcelos & George Joffe ,2000, *The Barcelona Process – Building a Euro-Mediterranean Regional Community*, FRANK CASS PUBLISHERS

Έτσι, το 2008 η διαδικασία μετατράπηκε στην Ευρώ – Μεσογειακή Ένωση με μέλη και επίσημο πλέον χαρακτήρα στην διεθνή πολιτική σκηνή. Η συγκεκριμένη Ένωση δημιουργήθηκε μετά από πρωτοβουλία των ηγετών των κρατών – μελών που θα αναφερθούν παρακάτω κατά την συνάντησή τους στο Παρίσι, τον Ιούλιο του 2008. Το τελευταίο βήμα για την ολοκλήρωση της Ευρώ – Μεσογειακής Συνεργασίας ήταν η σύσταση Γραμματείας που θα λειτουργούσε σαν όργανο συντονισμού της Ένωσης. Η συγκεκριμένη ενεργοποιήθηκε στην Βαρκελώνη το 2010 και είχε ως στόχο να λειτουργεί σαν συντονιστικό όργανο προκειμένου να γίνονται συναντήσεις, συζητήσεις και ανταλλαγή απόψεων ανάμεσα στους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής στα πλαίσια της Ένωσης. Τα παραπάνω συντέλεσαν στο να ενισχυθεί η ισχύς της περιοχής συνολικά και να λαμβάνονται υπόψη τα κράτη σαν ομάδα και όχι μεμονωμένα. Έτσι, θα αποφεύγονταν εντάσεις, θα ενισχυόταν η δύναμη τους και το κύρος του και θα μπορούσαν να διατηρούν αρμονικές σχέσεις υιοθετώντας κοινούς άξονες σε όλους τους τομείς πολιτικής δράσης.¹¹¹²

Μέλη της Ευρώ – Μεσογειακής Συνεργασίας

Τα μέλη της Ευρώ – Μεσογειακής Συνεργασίας προέρχονται όπως έχει ήδη αναφερθεί από την Ευρωπαϊκή Ένωση, την Βόρεια Αφρική και την Μέση Ανατολή. Συγκεκριμένα είναι όλα τα κράτη – μέλη της Ένωσης (27), η Αλγερία, η Αίγυπτος, το Μαρόκο, η Μαυριτανία και η Τυνησία από την Βόρεια Αφρική και το Ισραήλ, η Συρία, η Παλαιστινιακή Αρχή, ο Λίβανος και η Ιορδανία από την Μέση Ανατολή. Παράλληλα, μέλη της Ένωσης είναι και άλλα βαλκανικά κράτη, δηλαδή η Αλβανία, η Βοσνία και Ερζεγοβίνη, και το Μαυροβούνιο αλλά και το Πριγκιπάτο του Μονακό που βρίσκεται στην γαλλική Ριβιέρα της Δυτικής Ευρώπης. Τέλος, η Τουρκία είναι επίσης μέλος της συνεργασίας. Παρακάτω, θα παρουσιαστεί αναλυτικά τι σχέση έχει το κάθε κράτος με την Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία και ποια η συμβολή του σε αυτή.¹³

¹¹ *The Barcelona Process or Euro-Mediterranean Partnership*, https://www.barcelona.com/barcelona_news/the_barcelona_process_or_euro_mediterranean_partnership

¹² Senen Florensa, *From Classic Barcelona to the Union for the Mediterranean: The Consolidation of the Partnership*, IEMed Mediterranean Yearbook 2009, European Institute for the Mediterranean, <https://www.iemed.org/publication/from-classic-barcelona-to-the-union-for-the-mediterranean-the-consolidation-of-the-partnership/>

¹³ Union for the Mediterranean, *Member States*, <https://ufmsecretariat.org/who-we-are/member-states/>

Στόχοι και Επιδιώξεις της Ευρώ – Μεσογειακής Συνεργασίας

Αναλυτικότερα, η Ένωση προήλθε από πρωτοβουλία του Γάλλου προέδρου Νικολά Σαρκοζί το καλοκαίρι του 2008, οπότε και έλαβαν χώρα οι δράσεις και οι συναντήσεις των αρχηγών των κρατών που βρέχονταν από την Μεσόγειο θάλασσα για να περάσει στο επόμενο βήμα η Διαδικασία της Βαρκελώνης. Η πρόταση για την υιοθέτηση μιας ανάλογης πρωτοβουλίας ήρθε ως αντί – πρόταση για την επιθυμία της Τουρκίας να μπει στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Εφόσον δεν μπορούσε να γίνει δεκτό το αίτημα της χώρας, προέκυψε η ιδέα της δημιουργίας μιας αρχής που θα κάνει ισχυρότερη τη θέση των χωρών που βρίσκονται στην Μεσόγειο αλλά σε συλλογικό επίπεδο. Έτσι, θα μπορούσαν να αντικρούσουν πιθανές συγκρούσεις και αναταράξεις στο μέλλον, δεδομένων των μεγαλεπήβολων σχεδίων που έχει η Τουρκία για την επιβολή της στην μεσογειακή περιοχή.¹⁴

Στην αρχή της πρότασης του Γάλλου προέδρου, υπήρχε το δίλημμα του αν θα ενοποιηθεί ο ευρωπαϊκός πληθυσμός με τον αραβικό ή αν θα προκληθεί περισσότερη αναταραχή και διάσπαση. Ωστόσο, έγινε συλλογική προσπάθεια στο να τεθούν τα σωστά θεμέλια για την συνεργασία ώστε να φτιάξουν τόσο οι σχέσεις μεταξύ των αραβικών κρατών και του Ισραήλ, όσο και οι σχέσεις μεταξύ των ευρωπαϊκών κρατών και των κρατών της Μέσης Ανατολής.¹⁵ Το επόμενο δίλημμα που προέκυψε ήταν ανάμεσα στα ίδια τα κράτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τα οποία είχαν διαφωνίες για το ποια ανάμεσα τους θα συμμετείχαν στην Ευρώ – Μεσογειακή Ένωση που πρότεινε ο Σαρκοζί. Έπειτα από συνάντηση του Γάλλου προέδρου με την Γερμανίδα Καγκελάρια Άνγκελα Μέρκελ, συμφωνήθηκε να συμμετέχουν στην Ένωση για την Μεσόγειο όλα τα κράτη – μέλη της Ένωσης και όχι μόνο όσα περιβάλλονταν από την Μεσόγειο.¹⁶

Σχετικά με το θεσμικό πλαίσιο που θα μπορούσε να έχει η Ένωση για την Μεσόγειο, αποφασίστηκε να είναι πιο χαλαρή η δομή σε σχέση με την Ευρωπαϊκή Ένωση. Υπήρχαν αρκετές προτάσεις για την δημιουργία θεσμικών οργάνων που θα ήλεγχαν καλύτερα την εφαρμογή κοινών πολιτικών από τα κράτη, αλλά αποφασίστηκε να υπάρχει ένα πιο πρακτικό μοντέλο για να είναι πιο άμεση και αποτελεσματική η εφαρμογή πολιτικών. Γενικότερα, υπήρχε η επιθυμία του να ξεφύγει η Ένωση για την Μεσόγειο από τα πρότυπα ανάπτυξης της

¹⁴ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Southern Neighborhood – Union for Mediterranean*, https://ec.europa.eu/environment/enlarg/med/ufm_en.htm

¹⁵ The Union for the Mediterranean, https://www.barcelona.com/barcelona_news/the_union_for_the_mediterranean

¹⁶ Thérèse Carolin Tasche, 2010, *The Project of a Union for the Mediterranean – Pursuing French Objectives through the Instrumentalisation of the Mare Nostrum*, *L'Europe en formation*, σελ. 53-70, <https://www.cairn.info/revue-l-europe-en-formation-2010-2-page-53.htm>

Ευρωπαϊκής Ένωσης ώστε τα θέματα συζήτησης και επίλυσης να είναι προσανατολισμένα προς το συμφέρον και την εξέλιξη των κρατών που περιβάλλονται από την Μεσόγειο κυρίως. Υπήρχε η ανησυχία μήπως η συμμετοχή όλων των ευρωπαϊκών κρατών αποσυντόνιζε την ανάληψη δράσης με μεσογειακό χαρακτήρα. Όμως, έπειτα από συζητήσεις αποφασίστηκε και δηλώθηκε ότι θα δίνεται βάση στην μεσογειακή περιοχή και προτεραιότητα θα έχουν ζητήματα που αφορούν την ευημερία και την ανάπτυξη της περιοχής. Έτσι, και τα αραβικά κράτη που συμμετείχαν στην Ένωση θα ένιωθαν μεγαλύτερη ασφάλεια και θα είχαν την επιβεβαίωση ότι προωθούνται και δικά τους θέματα στα πλαίσια χάραξης πολιτικής και όχι μόνο των ευρωπαϊκών κρατών.

Αποτελεσματικότητα της Ευρώ – Μεσογειακής Ένωσης

Με βάση τα όσα έχουν ειπωθεί γίνεται αντιληπτό πως τα θεμέλια για την δημιουργία της Ένωσης ήταν σταθερά και έδιναν το «πράσινο φως» για την σύσταση μιας λειτουργικής ομάδας κρατών που θα ενίσχυε την ασφάλεια και την σταθερότητα στην περιοχή. Η ανάπτυξη και η ευημερία ήταν οι δύο βασικότεροι στόχοι τόσο για την ένωση, όσο και για τα κράτη μεμονωμένα. Δεδομένου αυτού, είναι αυτονόητο πως θα έκαναν το καλύτερο δυνατό προκειμένου να πετύχει το συλλογικό τους εγχείρημα και να δημιουργηθεί ένα κλίμα σταθερότητας στην Μεσόγειο. Οι διάλογοι μεταξύ των υπεύθυνων χάραξης πολιτικής ήταν εποικοδομητικοί, δεν διακατέχονταν από ένταση και υπήρχε έκφραση και κατανόηση στα αιτήματα όλων των κυβερνήσεων. Αν και δεν υπήρχε κάποιο ορισμένο θεσμικό πλαίσιο για την οργάνωση της δράσης τους, οι συναντήσεις που οργανώνονταν ήταν αρκετές για να διατηρείται το κλίμα συνεργασίας και αλληλοβοήθειας. Παράλληλα, πέραν των ζητημάτων υψηλής στρατηγικής, δηλαδή τα ζητήματα που αφορούν την άμυνα και την ασφάλεια, τα κράτη ασχολούνταν εξίσου ενεργά και με ζητήματα χαμηλής πολιτικής ώστε να αναπτύσσονται και ο κοινωνικός, ο περιβαλλοντικός, ο πολιτισμικός, ο οικονομικός και ο πολιτικός τομέας. Έτσι, θα εξασφαλιζόταν η διατήρηση του status quo των κρατών αλλά και η ευημερία των πληθυσμών τους.

Ωστόσο, πέραν των θετικών στοιχείων που συμβάλλουν στην αρμονική και αποτελεσματική συνεργασία των κρατών της Ένωσης, υπάρχουν κάποια γεγονότα που ανά τα χρόνια έχουν αποτελέσει πρόκληση για την διατήρηση της ευημερίας στην περιοχή. Τα βασικότερα είναι οι συγκρούσεις που υπάρχουν στην ανατολική περιοχή.

Αρκετά από τα κράτη της Μέσης Ανατολής, είτε βρίσκονται σε σύγκρουση μεταξύ τους, είτε πλήττονται από εμφύλιους πολέμους. Βασικό παράδειγμα από το 2011 έως και

σήμερα αποτελεί η Συριακή κρίση , η οποία είναι μια από τις πιο επίπονες για την διεθνή σκηνή καθώς αποτελεί και ζήτημα που ακόμα δεν έχει επιλυθεί. Παράλληλα, η Παλαιστινιακή Αρχή αντιμετωπίζει και αυτή με την σειρά της συγκρουσιακά προβλήματα με το Ισραήλ, λόγω της χρόνιας διαμάχης που υπάρχει μεταξύ τους περί ανεξαρτησίας ή μη της πρώτης σε σχέση με το Ισραήλ. Τέλος, ο Λίβανος υποφέρει με τη σειρά του από χρόνιες εμφύλιες διαμάχες που αναζωπυρώνονται ανά μερικά χρόνια, υπενθυμίζοντας στην διεθνή σκηνή ότι η χώρα εξακολουθεί να βρίσκεται σε διχασμό. Κύριο χαρακτηριστικό των παραπάνω συγκρούσεων είναι οι πολιτικές και θρησκευτικές διαφορές που προκύπτουν ανάμεσα στον πληθυσμό.

Σε παρόμοια κατάσταση βρίσκονται και τα κράτη της Βορείου Αφρικής που συμμετέχουν στην Ευρώ – Μεσογειακή Ένωση. Αναλυτικότερα, η πλειοψηφία των αφρικανικών κρατών βρίσκεται σε εμφύλια διαμάχη ή βρισκόταν και προσπαθεί να ξεπεράσει τις συνέπειες αυτής. Τα κράτη της Βορείου Αφρικής έχουν να αντιμετωπίσουν το πρόβλημα του εσωτερικού διχασμού που προκύπτει λόγω διάσπασης του πληθυσμού σε φανατικούς ισλαμιστές και σε υποστηρικτές της εξέλιξης και της ανάπτυξης που προσπαθούν να μιμηθούν τα κράτη βάση δυτικών προτύπων. Η Αίγυπτος είναι ένα βασικό παράδειγμα μιας αντίστοιχης σύγκρουσης. Ένα μεγάλο μέρος του πληθυσμού έχει ταυτιστεί με την Μουσουλμανική Αδελφότητα, την ισλαμική οργάνωση που ιδρύθηκε στην χώρα και προάγει την πίστη στο Ισλάμ και την υιοθέτηση των αντίστοιχων αξιών. Ο υπόλοιπος πληθυσμός ανήκει στο μέρος που προσπαθεί να αναπτυχθεί και να εξελιχθεί βάση των προτύπων ανάπτυξης που έχουν τεθεί από τα δυτικά κράτη. Σε αντίστοιχο πλαίσιο δράσης κινείται και το εσωτερικό των υπόλοιπων κρατών – μελών της Ευρώ – Μεσογειακής Ένωσης που προέρχονται από την αφρικανική ήπειρο.

Με βάση τα παραπάνω , γίνεται εύκολα αντιληπτό πως δεν λείπουν οι δυσκολίες από την ομαλή πορεία της Ένωσης. Ωστόσο, δεδομένης της συνεργασίας που υπάρχει ανάμεσα στις ευρωπαϊκές κυβερνήσεις και τις κυβερνήσεις της Βορείου Αφρικής και της Μέσης Ανατολής, γίνεται συλλογική προσπάθεια μέσω συναντήσεων και συζητήσεων να ξεπερνιούνται αντίστοιχα προβλήματα και να προωθείται συνεχώς η ασφάλεια και η τάξη στην μεσογειακή περιοχή. Εξάλλου, ακριβώς αυτός είναι ο στόχος όπως έχει ήδη αναφερθεί, δηλαδή η δημιουργία ενός χώρου όπου θα προωθούνται με αμοιβαίο τρόπο τα συμφέροντα και οι ανάγκες όλων των κρατών – μελών ενώ παράλληλα διατηρείται και η ασφάλεια και η ειρήνη στην περιοχή.

Κεφάλαιο 2^ο : Η Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία

Η δημιουργία της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας

Η Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία αποτελεί ένα από τα βασικά και αναπόσπαστα μέρη της θεματολογίας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής , το οποίο θα συμπεριληφθεί στην Ατζέντα του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών για το 2030. Ανήκει στις προτάσεις της Προέδρου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Ursula Von Der Leyen και είναι από τις προτεραιότητες της Ένωσης δεδομένης της ανάγκης για την προάσπιση της προστασίας του περιβάλλοντος και για την υιοθέτηση ενός πιο βιώσιμου τρόπου ζωής.

Στο επίκεντρο της συμφωνίας βρίσκεται η ανάγκη για ενίσχυση της βιωσιμότητας κατά την παραγωγή οικονομικών δραστηριοτήτων από τα κράτη αλλά και κατά την καθημερινή ζωή , ώστε να βελτιωθεί η ποιότητα ζωής των ευρωπαϊκών πληθυσμών. Οι συζητήσεις ανάμεσα στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο βρίσκονται συνεχώς σε εξέλιξη , καθώς οι κυβερνήσεις των μελών προτείνουν συνεχώς ιδέες και λύσεις που αφορούν την μείωση ρίπων , την μείωση καυσαερίου, την απομάκρυνση από το διοξείδιο του άνθρακα , την προώθηση της αξιοποίησης των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και γενικότερα την προσέγγιση μιας πιο φιλικής προς το περιβάλλον οικονομικής πολιτικής και οργάνωσης της καθημερινότητας σε ό,τι αφορά τις δραστηριότητες των πολιτών.¹⁷

Οι αλλαγές που προτείνονται και οι στόχοι της που θα αναφερθούν σε επόμενη ενότητα , είναι αναγκαίο να έχουν χαρακτήρα ριζικών αλλαγών και όχι πρόσκαιρων μέτρων. Σκοπός της συγκεκριμένης συμφωνίας είναι να αποτελέσει θεμέλιο της «πράσινης» εποχής, την οποία καλείται να ενστερνιστεί τόσο η Ευρωπαϊκή Ένωση , όσο και η διεθνής κοινότητα γενικότερα. Για να γίνει αυτό, δύο είναι οι βασικοί πυλώνες , στους οποίους βασίζεται η Πράσινη Συμφωνία : η ισάξια λήψη δράσης από τους δημόσιους φορείς κάθε κράτους με στόχο την ενημέρωση και την διασφάλιση της ομαλής μετάβασης σχετικά με τις ρυθμίσεις της Συμφωνίας και ο ισάξιος διαμοιρασμός των εξόδων που θα προκύψουν από τις αλλαγές που θα γίνουν στα πλαίσια της «πράσινης» μετάβασης. Τα δύο στοιχεία που αναφέρονται αποδεικνύουν ότι από την αρχή της συμφωνίας , έχει γίνει ξεκάθαρο πως πρόκειται για συλλογική προσπάθεια όλων των κρατών για να γίνει με επιτυχία η μετάβαση σε μια πιο πράσινη εποχή. Ακόμα, αξίζει να σημειωθεί πως τα κράτη θα πρέπει να συντονίσουν την συλλογική και την εγχώρια δράση τους. Συγκεκριμένα, ξεκινώντας πρώτα από το εσωτερικό τους , οι δημόσιοι φορείς κάθε κράτους θα πρέπει να είναι σε ετοιμότητα για την εφαρμογή

¹⁷ Wolf, S., Teitge, J., Mielke, J. *et al.* *The European Green Deal — More Than Climate Neutrality*, *Intereconomics* 56, 99–107 (2021), <https://doi.org/10.1007/s10272-021-0963-z>

των αλλαγών σε εθνικό επίπεδο και σταδιακά θα πρέπει να μπορούν να συντονιστούν σε συλλογικό επίπεδο για να δρουν υπό τους ίδιους άξονες υιοθέτησης των αλλαγών.¹⁸

Με βάση τα παραπάνω που αποτελούν την βάση της οργάνωσης των μελών της Ένωσης για την επίτευξη της Πράσινης Συμφωνίας, παρακάτω θα παρουσιαστούν πιο αναλυτικά οι στόχοι της, τους οποίους πρέπει και να καταφέρουν τα κράτη.

Οι στόχοι της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας

Κύριος στόχος για την ευρωπαϊκή πράσινη συμφωνία, είναι πρωτίστως η προώθηση της ουδετερότητας σε σχέση με τον άνθρακα. Πρακτικά, αυτό σημαίνει όσο το δυνατό περισσότερη μείωση των δραστηριοτήτων που προκαλούν αυξημένη παραγωγή διοξειδίου του άνθρακα. Το διοξείδιο του άνθρακα είναι το στοιχείο που προκαλεί την μεγαλύτερη ζημιά στο περιβάλλον και δημιουργεί τα φαινόμενα της ρύπανσης, της μόλυνσης του αέρα και κατ'επέκταση οδηγεί στην υποβάθμιση της ποιότητας της ζωής των ευρωπαίων πολιτών.

¹⁹

Για να γίνει αυτό, θα πρέπει όλα τα κράτη να συμφωνήσουν σε κοινούς άξονες δράσης σε σχέση με την παραγωγική τους δραστηριότητα προκειμένου να υπάρξει ένα συλλογικό αποτέλεσμα, όπως έχει ήδη αναφερθεί και παραπάνω. Επόμενος στόχος λοιπόν της Συμφωνίας είναι να δημιουργήσει μια «πράσινη» και ενεργειακά φιλική πολιτική για όλα τα κράτη. Δεδομένου ότι η ευημερία των κρατών της Ένωσης και των πολιτών τους βασίζεται κυρίως στην οικονομική δραστηριότητα και την οικονομική πολιτική των κρατών, γίνεται κατανοητό πως θα πρέπει να τεθούν νέα πλαίσια δράσης στον οικονομικό τομέα για τους αρμόδιους χάραξης οικονομικής πολιτικής. Ωστόσο, η ΕΠΣ αφορά ένα σύμπλεγμα ανάληψης πρωτοβουλιών και δράσης σε πολλαπλούς τομείς παράλληλα. Αναλυτικότερα, οι κυβερνήσεις των κρατών δεν πρέπει μόνο να διαμορφώσουν την οικονομική τους δραστηριότητα γύρω από την υιοθέτηση «πράσινων» πρωτοβουλιών, αλλά να λάβουν υπόψη και τον πολιτικό και κοινωνικό παράγοντα. Δηλαδή, θα πρέπει ταυτόχρονα να συντονίσουν τις δράσεις τους στον οικονομικό τομέα αλλά και σε πολιτικό και κοινωνικό επίπεδο για να οδηγείται όλο το φάσμα των πολιτικών μιας χώρας σε ένα οικολογικό μέλλον. Η οικονομική

¹⁸ Βλ. 17

¹⁹ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *A European Green Deal Striving to be the first climate-neutral continent*, https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en

δραστηριότητα θα πρέπει να στοχεύει και στην εκπλήρωση των στόχων της Ένωσης αλλά και στην εξέλιξη του επιπέδου ζωής των πολιτών.²⁰

Πέραν από τον οικονομικό κλάδο και την ανάπτυξη, ακόμα ένας στόχος της ΕΠΣ είναι η εξέλιξη και ο εκσυγχρονισμός του εσωτερικού των ευρωπαϊκών πόλεων προκειμένου να πληρούν τις προδιαγραφές για την επίτευξη της ουδετερότητας σε σχέση με τον άνθρακα. Αυτό σημαίνει την βελτίωση των κτιρίων και την επανεξέταση τους για την εγκατάσταση περισσότερο φιλικών προς το περιβάλλον υποδομών, την εγκατάσταση υποδομών μέσα στις ίδιες τις πόλεις προκειμένου να αξιοποιούνται περισσότερο οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας αλλά και ο συχνός έλεγχος των παραπάνω για να επιβεβαιώνεται πως λειτουργούν ορθά και επιτελούν τον στόχο τους και τέλος την διαρκή ενημέρωση των πολιτών για τους τρόπους υιοθέτησης και διατήρησης μιας περισσότερο οικολογικής καθημερινότητας.

Τα παραπάνω αποτελούν εφικτούς στόχους δεδομένου ότι βασίζονται σε συγκεκριμένο χρονοδιάγραμμα και τίθενται στόχοι σε συνδυασμό με το χρονικό περιθώριο που θα χρειαστούν για να πραγματοποιηθούν, ωστόσο πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι η ΕΠΣ για να είναι αποτελεσματική πρέπει να είναι και βάση σωστού οικονομικού σχεδιασμού. Τι σημαίνει όμως αυτό; Όπως έχει αναφερθεί παραπάνω τα κράτη στα πλαίσια της Ένωσης βασίζονται στην συνεργασία και την αλληλεξάρτηση. Για να γίνουν όλα τα αναφερθέντα πραγματικότητα και να έχει ουσία η υιοθέτηση και η προώθηση της ΕΠΣ, είναι αναγκαίο να ελέγχεται η οικονομική δυνατότητα των κρατών και τα ποσοστά συμβολής τους στην πράσινη ανάπτυξη έτσι ώστε να μην υστερεί κάποιο μέλος τόσο σε ανάπτυξη όσο και σε οικονομικούς πόρους. Ως αποτέλεσμα, πέραν των βασικών στόχων σχετικά με την ανάπτυξη σε περιβαλλοντικό επίπεδο, προτεραιότητα είναι να υπάρχει και ο αντίστοιχος οικονομικός σχεδιασμός για να μπορέσουν να ανταπεξέλθουν τα κράτη – μέλη.²¹

Στη συνέχεια, επόμενος στόχος της Συμφωνίας είναι η διατήρηση της ανθεκτικότητας των παραπάνω. Κάθε πρωτοβουλία που λαμβάνεται και κάθε στόχος που τίθεται, θα πρέπει να είναι μελετημένα σωστά, να ανταποκρίνονται στις ανάγκες και τις δυνατότητες των κρατών και να φροντίζεται να οδηγούν εξίσου όλα τα μέλη της Ένωσης στην πράσινη ανάπτυξη. Τα παραπάνω στοιχεία είναι αναγκαία για να διατηρηθεί η ανθεκτικότητα της Συμφωνίας και να έχει μακροχρόνια διάρκεια και όχι πρόσκαιρα αποτελέσματα.²²

Συμπερασματικά, τα παραπάνω που περιγράφονται αποτελούν τα βασικά σημεία στα οποία πρέπει να εστιάσουν τα κράτη μέλη της Ένωσης αν επιθυμούν η ΕΠΣ να είναι επιτυχής. Η υιοθέτηση και η διατήρηση «πράσινων» πολιτικών, η εναρμόνιση τους με τον

²⁰ Constanze Fetting, Δεκέμβριος 2020, *THE EUROPEAN GREEN DEAL*, ESDN Report, 2020 EUROPEAN SUSTAINABLE DEVELOPMENT NETWORK (ESDN)

²¹ Βλ. 20

²² Βλ. 20-21

πολιτικό και τον κοινωνικό τομέα κάθε κράτους και η διασφάλιση της ανθεκτικότητας και της συνέχισης της Συμφωνίας είναι τα κύρια στοιχεία των στόχων στα οποία πρέπει να δοθεί περισσότερο βάση για μια περιβαλλοντική επιτυχία.

Ομοφωνία ή Διαφωνία;

Προκειμένου να είναι αποτελεσματική η Συμφωνία, έπρεπε να γίνονται συζητήσεις βήμα – βήμα για κάθε μία από τις πρωτοβουλίες που πρέπει να εφαρμοστούν στα πλαίσια των ευρωπαϊκών οργάνων (της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου) στις οποίες συμμετέχουν αντιπρόσωποι από όλα τα κράτη μέλη. Μπορεί οι στόχοι οι οποίοι δομούν την Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία να είναι ίδιοι για όλα τα κράτη, όμως έπρεπε να ελέγχεται και να επιβεβαιώνεται ότι αντίστοιχα όλα τα κράτη έχουν τη δυνατότητα να τους φέρουν εις πέρας. Αναλυτικές εκθέσεις με τους πόρους που διαθέτετε κάθε μέλος, έλεγχος για την αποτελεσματικότητα των υποδομών που έπρεπε να διαθέσει κάθε μέλος για να εφαρμοστούν οι στόχοι της Συμφωνίας, συζητήσεις περί τρόπους συνεργασίας των κρατών για να υπάρχει αλληλοβοήθεια και να καλύπτονται τυχόν κενά αποτελούσαν τα βασικά στοιχεία των συναντήσεων για την ΕΠΣ.

Όπως είναι φυσικό, δεν ήταν εύκολη και αρμονική η διαδικασία για να οργανωθεί το πλάνο της Συμφωνίας και να οδηγηθούν όλα τα κράτη σε ομοφωνία για τους στόχους και τους τρόπους επίτευξής τους. Υπήρχε ο φόβος τυχόν επικράτησης των παραδοσιακά Μεγάλων Δυνάμεων, π.χ. της Γαλλίας ή της Γερμανίας, οπότε έπρεπε να διασφαλιστεί ότι όλα τα μέλη θα ένιωθαν ισότιμα και ισάξια. Επίσης, ήταν αναγκαίο και ενίσχυε το κλίμα της συνεργασίας να νιώθουν όλα τα μέλη πως συμβάλλον εξίσου την πραγματοποίηση και την υλοποίηση της ΕΠΣ. Ευτυχώς, δεν δημιουργήθηκε αρνητικό κλίμα και δεν υπήρχαν έντονες διαφωνίες σχετικά με το περιεχόμενο ή τα μέσα που έπρεπε να υιοθετηθούν. Το κίνητρο ήταν σαφές από την αρχή: το να οδηγηθούν τα κράτη σε ένα κοινό, καλύτερο και πιο οικολογικό μέλλον. Έχει ήδη αναφερθεί πως αυτό θα ωφελούσε τόσο την οικονομική δραστηριότητα και ανάπτυξη των κρατών όσο και την πολιτική θέση τους σαν Ευρωπαϊκή Ένωση σε συνδυασμό με την συλλογική ευημερία των πολιτών. Απώτερος σκοπός εξάλλου είναι η Ένωση να γίνει η πρώτη που θα γίνει ουδέτερη σε σχέση με τον άνθρακα σε διεθνές επίπεδο. Για να γίνει αυτό ήταν αυτονόητο πως έπρεπε να υπάρχει συνεργασία, αρμονία και ομοφωνία στις αποφάσεις που θα λαμβάνονταν.

Κεφάλαιο 3^ο : Η Σχέση της Ευρώ – Μεσογειακής Συνεργασίας με την Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία

Η δημιουργία κοινής πορείας ανάμεσα στην Ευρώ – Μεσογειακή Ένωση και την Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία

Πέραν από την ΕΠΣ , η Ευρωπαϊκή Ένωση είχε και άλλες πρωτοβουλίες τις οποίες ήθελε να θέσει σε εφαρμογή , οι οποίες συνδέονταν με τον περιβαλλοντικό παράγοντα. Η Ευρωπαϊκή Παγκόσμια Στρατηγική, της οποίας το σχέδιο έλαβε χώρα το 2016 και αφορούσε την ρύθμιση των σχέσεων της Ένωσης με τους υπόλοιπους δρώντες του διεθνούς συστήματος , είχε ως στόχο την ενδυνάμωση της ασφάλειας της και την δημιουργία ισχυρότερων σχέσεων με τα υπόλοιπα κράτη προωθώντας πρακτικές εξέλιξης και ανάπτυξης σε όλους τους τομείς πολιτικής. Όπως μπορεί να γίνει αντιληπτό, υπάρχει συσχετισμός μεταξύ του παραπάνω , της Πράσινης Συμφωνίας και της Ευρώ – Μεσογειακής Ένωσης. Αναλυτικότερα, μέσω της ευρωπαϊκής παγκόσμιας στρατηγικής θα προωθούνταν παραπάνω η βελτίωση και η διατήρηση των σχέσεων μεταξύ των κρατών της Μεσογείου και μέσω της εφαρμογής της Πράσινης Συμφωνίας θα μπορούσαν να συνεργαστούν όλοι ομαδικά για την υιοθέτηση ενός πιο οικολογικού και φιλικού προς το περιβάλλον τρόπου ζωής.

Σε γενικό πλαίσιο , τα παραπάνω οδηγούσαν στην ισχυροποίηση της περιφερειακής Ένωσης που είχε δημιουργηθεί ανάμεσα στα μεσογειακά κράτη και στην συμβολή τους για την εκπλήρωση των στόχων σχετικά με την περιβαλλοντική και ενεργειακή πολιτική της ΕΠΣ. Παρακάτω θα γίνει λεπτομερής ανάλυση της συμβολής των βόρειο - αφρικανικών κρατών αλλά και των κρατών της Μέσης Ανατολής στην επιτυχημένη εφαρμογή της ΕΠΣ. Πριν από αυτό όμως, κρίνεται χρήσιμο να παρουσιαστεί το γενικότερο πλαίσιο δράσης των συγκεκριμένων χωρών στον περιβαλλοντικό και ενεργειακό τομέα , ώστε να γίνει κατανοητό γιατί είναι αναγκαίο να συμμετέχουν και τα ίδια στην υλοποίηση της ΕΠΣ.

Τα συγκεκριμένα κράτη (η Αλγερία, η Αίγυπτος, το Μαρόκο, η Μαυριτανία και η Τυνησία από την Βόρεια Αφρική και το Ισραήλ, η Συρία, η Παλαιστινιακή Αρχή, ο Λίβανος και η Ιορδανία από την Μέση Ανατολή) αν και έχουν κάνει κάποια βήματα για την υιοθέτηση οικολογικών και περισσότερο βιώσιμων μέτρων για να βελτιωθεί η ποιότητα ζωής τους και παράλληλα να συμβάλλουν στην παγκόσμια προσπάθεια για προστασία του περιβάλλοντος, δεν έχουν τα απαραίτητα αποτελέσματα. Για να επιτευχθεί μια «πράσινη» μετάβαση , χρειάζεται συντονισμός του οικονομικού, του πολιτικού και του κοινωνικού τομέα, για να είναι η δράση και τα αποτελέσματα εξίσου εμφανή και επιτυχημένα σε όλο το φάσμα της

οργάνωσης μιας χώρας. Τα παραπάνω κράτη χαρακτηρίζονται από αρκετά εσωτερικά προβλήματα που αφορούν διαφορές στην πολιτική σκηνή τους λόγω εγχώριων προβλημάτων, οπότε και δεν είναι πάντα δυνατό να ανταπεξέλθουν στις πολιτικές που λαμβάνονται και πρέπει να εφαρμοστούν για την υλοποίηση της ΕΠΣ. Ωστόσο, το καθένα με τον τρόπο του προσπαθεί να συμβάλει τόσο στην Ευρώ – Μεσογειακή Ένωση όσο και στην πραγμάτωση της ΕΠΣ.

Το κυριότερο βήμα που φαίνεται να γίνεται είναι οι επενδυτικές κινήσεις από τα κράτη. Μέσω των επενδύσεων ενισχύεται η συνεργασία των κρατών της Μεσογείου, δημιουργούνται θέσεις εργασίας, προωθείται η οικονομική ανάπτυξη και η ευημερία των πολιτών, εξερευνώνται νέες προοπτικές για την προώθηση της «πράσινης οικονομίας», στην οποία στοχεύουν όλα τα κράτη και ανοίγει ένας δρόμος γενικότερης εξέλιξης. Ακόμα ένα βήμα που πραγματοποιούν τα κράτη της βόρειας Αφρικής και της Μέσης Ανατολής για να ανταπεξέλθουν στην πράσινη μετάβαση, είναι η εισαγωγή ενεργειακών πόρων. Αναλυτικότερα, επειδή υπάρχει μεγάλη έλλειψη σε νερό και άλλα ενεργειακά κοιτάσματα, η εισαγωγή ενεργειακών στοιχείων είναι πολύ σημαντική για να καταφέρουν τα κράτη να ανταπεξέλθουν στις νέες συνθήκες και να συμβάλλουν την υλοποίηση της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας. Αυτό λειτουργεί και σε αυτή την περίπτωση ως ένα μέτρο προκειμένου να ενισχυθεί συνεργασία και οι οικονομικές σχέσεις μεταξύ των κρατών της Μεσογείου. Σε κάθε περίπτωση κάθε κράτος της περιοχής προσπαθεί με τα μέσα που έχει να υιοθετήσει και να εφαρμόσει πράσινες πρωτοβουλίες είτε στον τομέα εξοικονόμησης ενέργειας, είτε στον τομέα της χρήσης ανανεώσιμων ενεργειακών πηγών, είτε στην προώθηση κυκλικής πράσινης οικονομίας.

Ευρωπαϊκή Ένωση και χώρες της Βόρειας Αφρικής

Αίγυπτος

Η Αίγυπτος λειτουργεί σαν τον κύριο ενεργειακό δρών στην βόρειο Αφρική αλλά και στη μεσογειακή περιοχή γενικότερα. Τα τελευταία χρόνια έχουν γίνει πολλές ανακαλύψεις στα εδάφη της, όπου και έχει ανακαλυφθεί πληθώρα ενεργειακών κοιτασμάτων. Συγκεκριμένα, τα αιγυπτιακά εδάφη χαρακτηρίζονται από μεγάλες ποσότητες φυσικού αερίου, οι οποίες μπορούν να χρησιμοποιηθούν για να καλυφθούν οι ανάγκες τόσο της ίδιας της χώρας όσο και ολόκληρης της βόρειας αφρικανικής πλευράς, ενώ παράλληλα μέσω των εξαγωγών στις γειτονικές και μη χώρες προσπαθεί να διασφαλίσει τη θέση της σαν κύριο παραγωγό και έμπορο φυσικού αερίου στην περιοχή. Η συγκεκριμένη εξέλιξη που έλαβε

χώρα το 2015, δηλαδή η ανακάλυψη των εδαφών αποτελούν την πηγή του φυσικού αερίου για την χώρα, βοηθάει την κυβέρνηση προκειμένου να οργανώσει την πράσινη μετάβαση της. Αυτό μπορεί να γίνει δεδομένου ότι το φυσικό αέριο αποτελεί μια από τις κύριες εναλλακτικές πηγές ενέργειας προκειμένου να μειωθεί η εκπομπή του διοξειδίου του άνθρακα και να οργανωθούν όλες οι δραστηριότητες παραγωγής αλλά και οι δραστηριότητες των πολιτών βάσει εναλλακτικών πηγών ενέργειας. Έτσι, θα γίνει πιο εφικτή η μετάβαση προς μια πιο φιλική προς το περιβάλλον καθημερινότητα, θα επιτευχθούν οι στόχοι της χώρας σχετικά με την ενεργειακή της εξέλιξη και ταυτόχρονα θα συμβάλει στην διεθνή προσπάθεια για την βελτίωση του περιβάλλοντος.²³

Παράλληλα, όπως μπορεί να γίνει κατανοητό, οι μεγάλες ποσότητες φυσικού αερίου που διαθέτει η Αίγυπτος μπορούν να χρησιμοποιηθούν και σαν μέσο δημιουργίας συνεργασιών με τα ευρωπαϊκά κράτη. Συγκεκριμένα, βάσει της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας, όπως αυτή έχει αναλυθεί παραπάνω, έχει γίνει κατανοητό πώς τα ευρωπαϊκά κράτη αναζητούν συνεχώς συνεργάτες και συμμάχους προς την πράσινη ανάπτυξη. Η Αίγυπτος μπορεί μέσω των πηγών φυσικού αερίου που διαθέτει να λειτουργήσει σαν ένας βασικός πάροχος - κράτος παραγωγός ενέργειας και κατ' επέκταση σαν ένας βασικός σύμμαχος αλλά και οικονομικός συνεργάτης της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αυτός είναι η λόγος που κατά την προώθηση της ΕΠΣ οι συζητήσεις μεταξύ των ευρωπαϊκών κυβερνήσεων και της αιγυπτιακής κυβέρνησης έγιναν εντονότερες και έγινε μεγάλη προσπάθεια για να διασφαλιστεί η μεταξύ τους συνεργασία. Ως αποτέλεσμα, οι στόχοι και των δύο πλευρών, δηλαδή το να γίνει η Ευρωπαϊκή Ένωση η πρώτη ουδέτερη σε άνθρακα περιφέρεια μέχρι το 2050 αλλά και η ανάδειξη της Αιγύπτου σε κύριο ενεργειακό δρών στην μεσογειακή περιφέρεια, θα έχουν αποτέλεσμα.²⁴

Για να γίνουν τα παραπάνω, έχει ήδη συζητηθεί η δημιουργία αγωγού που θα συνδέει το Ισραήλ, την Αίγυπτο αλλά και την Κύπρο προκειμένου να υπάρχει πρόσβαση της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο αιγυπτιακό φυσικό αέριο. Παράλληλα, η τελευταία εξέλιξη που έλαβε χώρα στη διεθνή σκηνή, δηλαδή ο πόλεμος ανάμεσα στη Ρωσία και Ουκρανία, έχει βοηθήσει τη χώρα στο να αναδειχθεί πιο εύκολα σε συνεργάτη για την παροχή φυσικού αερίου και στο να απευθύνονται τα ευρωπαϊκά κράτη σε αυτή για συνεργασία στο ενεργειακό τομέα. Μέχρι τώρα η Ευρωπαϊκή Ένωση βασιζόταν ενεργειακά στην Ρωσία προκειμένου να αποκτήσει φυσικό αέριο. Ωστόσο, μετά τον πόλεμο που έχει ξεσπάσει αυτό έχει

²³ Karim Elgendy, (2022, July 18), *Egypt as an Eastern Mediterranean power in the age of energy transition*, Middle East Institute, <https://www.mei.edu/publications/egypt-eastern-mediterranean-power-age-energy-transition>

²⁴ European Commission, (2022, June 15), *EU and Egypt step up cooperation on climate, energy and the green transition*, European Commission, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_22_3662

αλλάξει δεδομένου ότι έχει διακοπεί οποιαδήποτε συνεργασία υπήρχε με τη Ρωσία. Όμως, για να συνεχίσει η Ευρωπαϊκή Ένωση την υλοποίηση της ευρωπαϊκής πράσινης συμφωνίας και την επίτευξη των περιβαλλοντικών και ενεργειακών στόχων που έχει θέσει έως το 2050 χρειάζεται να έχει πρόσβαση εναλλακτικές πηγές ενέργειας, όπως το φυσικό αέριο. Έτσι, η Αίγυπτος έρχεται να αποκτήσει το ρόλο του νέου παρόχου φυσικού αερίου στα ευρωπαϊκά κράτη.²⁵

Γενικότερα, η Αίγυπτος αποτελεί έναν βασικό σύμμαχο της Ευρωπαϊκής Ένωσης κατά την υλοποίηση των ενεργειακών και περιβαλλοντικών πολιτικών που θέλει να εφαρμόσει. Γι' αυτό τον λόγο, τον Ιούνιο του 2022 έλαβε χώρα συνάντηση μεταξύ της προέδρου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και του προέδρου της Αιγύπτου στα πλαίσια συζήτησης για την τήρηση της συμφωνίας του Παρισιού αλλά και της Γλασκόβης οι οποίες θα αφορούν την υιοθέτηση περισσότερο φιλικών προς το περιβάλλον μέτρων και με τις οποίες δεσμεύονται τα συμμετέχοντα κράτη προκειμένου να μειώσουν τον αρνητικό αντίκτυπό τους στο περιβάλλον. Δεδομένης της σημαντικής θέσης που έχουν και οι δύο πλευρές είναι γνωστό πως πρέπει να αναλάβουν γρήγορα δράση για την εφαρμογή των πολιτικών που περιλαμβάνει η ΕΠΣ αλλά και οι δύο συμφωνίες που αναφέρθηκαν παραπάνω. Τόσο η ευρωπαϊκή αγορά και η οικονομία όσο και οι καθημερινές δραστηριότητες των πολιτών έχουν ανάγκη από την άμεση υιοθέτηση των «πράσινων» πολιτικών που συμπεριλαμβάνουν όλες οι παραπάνω συμφωνίες και για να υπάρχει αποτελεσματικότητα από όλες τις πλευρές, χρειάζεται ταχύτητα, οργάνωση και συνεργασία.²⁶

Λίβανος

Ο Λίβανος γενικά αποτελεί μια χώρα που χαρακτηρίζεται από άστατο πολιτικό υπόβαθρο και χρειάστηκαν πολλά χρόνια για να μπορέσει να σταθεροποιηθεί. Δεδομένο ότι αποτελεί μια χώρα που βρίσκεται στη μεσογειακή περιοχή και είναι γείτονας των ευρωπαϊκών κρατών, η Ευρωπαϊκή Ένωση μέσω των θεσμών που έχει προσπαθεί να προσφέρει τόσο οικονομική όσο και πολιτική βοήθεια για να μπορέσει να ανταπεξέλθει τους γρήγορους ρυθμούς με τους οποίους κινείται η Δύση. Ως μέλος της Ευρώ - Μεσογειακής

²⁵ Euractiv & Reuters, (2022, October 15) *Egypt eyes EU funding for East Med gas development, clean energy*, Euractiv, <https://www.euractiv.com/section/energy-environment/news/egypt-eyes-eu-funding-for-east-med-gas-development-clean-energy/>

²⁶ European Commission, (2022, June 15), *EU and Egypt step up cooperation on climate, energy and the green transition*, European Commission, https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/news/eu-and-egypt-step-cooperation-climate-energy-and-green-transition-2022-06-15_en

Ένωσης , πρέπει να μπορεί να συναγωνίζεται με τα υπόλοιπα κράτη για να έχει και τα επιθυμητά αποτελέσματα είτε σε επίπεδο εσωτερικής πολιτικής, είτε εξωτερικής.

Δεδομένων των εμφυλίων πολέμων που έχουν λάβει χώρα το κράτος και το έχουν αποδεκατίσει οικονομικά προκειμένου να μπορέσει να ανταπεξέλθει στις πράσινες πρωτοβουλίες που υιοθέτησε τόσο η Ευρωπαϊκή Ένωση όσο και η ίδια η λιβανέζικη κυβέρνηση χρειαζόταν οικονομική ενίσχυση. Σημαντικά ποσά οικονομικών πόρων προήλθαν από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα. Με αυτά τα χρήματα που ήταν περίπου 15 εκατομμύρια ευρώ, έγιναν εφικτοί 2 βασικοί στόχοι: πρώτον, η χορήγηση δανείων σε μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις και η μη κυβερνητικές οργανώσεις για να μπορέσουν να ανταπεξέλθουν οικονομικά και να επιβιώσουν και δεύτερον, η χορήγηση κεφαλαίου σε πληθώρα επιχειρήσεων της χώρας προκειμένου να μπορούν να υιοθετήσουν τα μέτρα τα οποία ήταν αναγκαία για την πράσινη μετάβαση. Συγκεκριμένα, έγινε εφικτή η χρήση και η αξιοποίηση της ηλιακής ενέργειας σε πολλές υποδομές προκειμένου να αντικατασταθεί η χρήση ηλεκτρικού ρεύματος και να χρησιμοποιούνται μόνο εναλλακτικές πηγές ενέργειας.²⁷

Παράλληλα ακόμα ένα σχέδιο έχει μπει σε εφαρμογή για την βελτιστοποίηση της απόδοσης της χώρας στον περιβαλλοντικό τομέα είναι το CEDRO IV . Το συγκεκριμένο έχει να κάνει με την αύξηση της ενεργειακής επάρκειας στη χώρα και με την επίδειξη ανανεώσιμων ενεργειακών πηγών, οι οποίες θα μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την αναστήλωση του Λιβάνου και για την ανάδειξή του σε φιλικό προς το περιβάλλον κράτος. Ανάμεσα στις πολιτικές που προτείνει το συγκεκριμένο σχέδιο, μία από τις βασικότερες είναι η προσπάθειά του λιβανέζικου στρατού να μετατρέψει ένα χωριό στην νότια πλευρά της χώρας το πρώτο μέρος που θα είναι απελευθερωμένο από τις εκπομπές του διοξειδίου του άνθρακα καθώς και από τις εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου. Η συγκεκριμένη πρωτοβουλία είναι πολύ βασική γιατί θα βοηθήσει τη χώρα να καταλάβει τι πολιτικές μπορεί να εφαρμόσει προκειμένου να οδηγηθεί ολόκληρη σε μια πιο φιλική προς το περιβάλλον καθημερινότητα και παράλληλα να συμβάλει μέσω της συμμετοχής στην Ευρώ - Μεσογειακή ένωση και στην υλοποίηση της ΕΠΣ.²⁸

²⁷ The Diplomatic Service of the European Union,(2017, May 15), *Launch of the Sustainable Energy Strategy of the Lebanese Armed Forces*, The Diplomatic Service of the European Union, https://www.eeas.europa.eu/node/26751_en

²⁸Jean-Yves Moissoner & Khaled Guesmi, (2018, December), *Assessing EU–Mediterranean Policies in the Field of Energy from a Bottom-up Perspective: The Case of Lebanon*, MEDRESET, https://www.iai.it/sites/default/files/medreset_wp_30.pdf

Μαρόκο

Το Μαρόκο γενικά σαν χώρα την τελευταία δεκαετία έχει ως έναν από τους κύριους στόχους τι ενεργειακή και περιβαλλοντική εξέλιξη του ώστε να καταφέρει να οδηγηθεί και αυτό με τη σειρά του στην πράσινη μετάβαση. Υπήρχε έντονο ενδιαφέρον στην αναζήτηση εναλλακτικών προκειμένου η εκπομπή σχέδιο του άνθρακα από τη χώρα και ταυτόχρονα να μπορέσουν να αξιοποιηθούν οι εναλλακτικές πηγές ενέργειας που έχει σε αφθονία όπως είναι ο ήλιος κι ο αέρας. Η αιολική και η ηλιακή ενέργεια είναι μια από τα βασικά στοιχεία τα οποία θέλει να εξελίξει τη χώρα να τα συμπεριλάβει τις περισσότερες υποδομές της για να αντικαταστήσει την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας με αυτά τα 2 στοιχεία. Ταυτόχρονα ένας από τους στόχους της χώρας σχετικά με τον ενεργειακό τομέα είναι η απόκτηση ανεξαρτησίας και αυτάρκειας. Αναλυτικότερα δεδομένου ότι πολλά από τα κράτη της Βόρειας Αφρικής έχουν μια πληθώρα υδρογονανθράκων στο έδαφός τους ενώ το Μαρόκο δεν αποτελεί μια αντίστοιχη περίπτωση, η επιθυμία για ανακάλυψη και αξιοποίηση εναλλακτικών πηγών ενέργειας με βάση τα στοιχεία που έχει η χώρα στη διάθεσή της είναι ακόμα πιο έντονη. Έτσι να καταφέρει να βασίζεται στις ικανότητές και τις δυνατότητές της για να καταφέρει την περιβαλλοντική ανάπτυξη που επιθυμεί.²⁹

Μέσω των παραπάνω θα καταφέρει να ενισχυθεί και ο ρόλος της χώρας στην Ευρώ - Μεσογειακή συνεργασία αλλά και η συμβολή την πραγμάτωση της ευρωπαϊκής πράσινης συμφωνίας. Για να διασφαλίσει το Μαρόκο την ισχύ της θέσης του στη μεσογειακή περιοχή και την αρμονία με τα ευρωπαϊκά κράτη, ο υπουργός εξωτερικών του και ο εκτελεστικός αντιπρόεδρος που είναι υπεύθυνος για το πράσινο σύμφωνο της Ευρωπαϊκής Ένωσης υπέγραψαν συμφωνία με την ενίσχυση της συνεργασίας των δύο πλευρών στον περιβαλλοντικό κλιματικό και ενεργειακό τομέα. Μέσω της συγκεκριμένης συνεργασίας θα μπορούσαν οι δύο πλευρές να πραγματοποιήσουν τις ενεργειακές τους βλέψεις και να δημιουργήσουν νέο πλαίσιο συνεργασίας μεταξύ Ευρώπης και Αφρικής. Αφενός το Μαρόκο θα μπορούσε να αξιοποιήσει την αφθονία του σε αιολική και ηλιακή ενέργεια και αφετέρου η Ευρωπαϊκή Ένωση θα ενίσχυε την θέση του στη μεσογειακή περιοχή.³⁰

²⁹ Amine Bennis, (2021, January 26), *Power surge: How the European Green Deal can succeed in Morocco and Tunisia*, European Council of Foreign Relations, <https://ecfr.eu/publication/power-surge-how-the-european-green-deal-can-succeed-in-morocco-and-tunisia/>

³⁰ James Wilson, (2022), *Morocco signs Green Partnership with the EU*, EU Political Report, <https://www.eupoliticalreport.eu/morocco-signs-green-partnership-with-the-eu/>

Τυνησία

Όπως το Μαρόκο, έτσι και η Τυνησία λόγω των οικονομικών και των πολιτικών προβλημάτων που αντιμετωπίζει έχει αρκετά στενή σχέση με την Ευρωπαϊκή Ένωση. Τα κράτη μέλη μέσω των θεσμών με τους οποίους λειτουργούν προσπαθούν να παρέχουν οικονομική και πολιτική βοήθεια στη κυβέρνηση δεδομένου ότι από το 2010 μέχρι και πρόσφατα αντιμετώπιζε σειρά προβλημάτων στην ενδοχώρα από τη διπολική κατάσταση που υπήρχε στον πληθυσμό λόγω των διαφορών ανάμεσα στις 2 θρησκευτικές ομάδες. Η βοήθεια της Ευρωπαϊκής Ένωσης προς την Τυνησία λαμβάνει χώρα στα πλαίσια της περιφερειακής πολιτικής που αναπτύσσει η Ένωση με σκοπό να ισχυροποιήσει και να εδραιώσει τη θέση της τόσο στη Μεσόγειο όσο και στη διεθνή σκηνή.

Με τη σειρά της η Τυνησία μπορεί να συμβάλει στο περιβαλλοντικό και οικολογικό όραμα της Ένωσης μέσω των μεγάλων αποθεμάτων που έχεις την αιολική και την ηλιακή ενέργεια. Αν και δεν αποτελεί μια μεγάλη χώρα σε έκταση, χαρακτηρίζεται από δύο βασικές ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και μπορεί να αξιοποιήσει τον άνεμο και τον ήλιο προκειμένου να πραγματοποιήσει την πράσινη μετάβαση. Με βάση τα παραπάνω, θα βελτιωθεί ο οικονομικός τομέας της χώρας, θα ενισχυθεί η συνεργασία μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της κυβέρνησης της Τυνησίας και θα συγχρονιστούν και οι δύο πλευρές με τις υπάρχουσες ανάγκες για τη διάσωση και τη βελτίωση του περιβάλλοντος.

Μέσω αυτής της συνεργασίας θα δημιουργηθούν ευκαιρίες για επενδύσεις στην οικονομία της Τυνησίας, θα δημιουργηθούν νέες θέσεις εργασίας δεδομένων των αυξανόμενων αναγκών για την πράσινη μετάβαση στην, ενισχυθεί το κύρος της χώρας εφόσον προσπαθεί να συμβάλει στη βελτίωση του περιβάλλοντος και τέλος θα ενισχυθεί και ο γεωπολιτικός της ρόλος δεδομένης της συνεργασίας με την Ένωση για την επίτευξη των παραπάνω. Οι 2 βασικοί στόχοι που έχει θέσει η χώρα για την επίτευξη αυτών είναι η κατά 41% μείωση των εκπομπών των αερίων του θερμοκηπίου μέχρι το 2030 και οι κατά 46% μείωση των εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα μέχρι το 2030. Παράλληλα η χρήση της ηλιακής ενέργειας θα φτάσει το 30% αντί για το 2% μέχρι το 2030.³¹

Παρ' όλα αυτά, δεν λείπουν κάποιες προκλήσεις. Δεν υπάρχουν η κατάλληλη υποδομές προκειμένου να στηριχθεί η χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, δεν υπάρχει η

³¹ Amine Bennis, (2021, January 26), *Power surge: How the European Green Deal can succeed in Morocco and Tunisia*, European Council of Foreign Relations, <https://ecfr.eu/publication/power-surge-how-the-european-green-deal-can-succeed-in-morocco-and-tunisia/>

κατάλληλη πολιτική οργάνωση προκειμένου να προχωρήσουν γρήγορα οι διαδικασίες και να φτάσει η κυβέρνηση σε συμφωνία για τα μέτρα που πρέπει να ληφθούν, τα ποσοστά διαφθοράς στους μηχανισμούς λήψης αποφάσεων παραμένουν αρκετά υψηλά και τέλος υπάρχουν και οικονομικά εμπόδια δεδομένης της μη γρήγορης οικονομικής ανάπτυξης της χώρας. Έτσι, μπορεί να γίνει κατανοητό πως αν και υπάρχουν τα βασικά εφόδια και ένα πρότυπο οργάνωσης προς την λήψη πρωτοβουλιών βελτίωση του περιβάλλοντος δεδομένου ότι η χώρα έχει ένα πλάνο για την πράσινη μετάβαση, υπάρχει σημαντική έλλειψη σε πόρους αλλά και υποδομές.³²

Αλγερία

Η Αλγερία αποτελεί σημαντικό ενεργειακό δρών της βορείου Αφρικής δεδομένων των αποθεμάτων που έχει σε υδρογονάνθρακες αλλά και σε πετρέλαιο. Συγκεκριμένα, είναι στη δέκατη θέση παγκοσμίως όσον αφορά την παραγωγή ενεργειακών πόρων και παράλληλα αποτελεί τον τρίτο βασικό προμηθευτή υδρογονανθράκων προς την Ευρωπαϊκή Ένωση. Η ευνοϊκή θέση του εδάφους της χώρας έχει επιτρέψει την συνεχή έρευνα για εύρεση και ανάπτυξη των ενεργειακών κοιτασμάτων που έχει στη διάθεσή της. Παράλληλα, μπορεί να γίνει κατανοητό ότι, δεδομένων των παραπάνω συνθηκών, η πορεία προς την ενεργειακή μετάβαση είναι ευκολότερη για την Αλγερία λόγω της οργάνωσης και των υποδομών που έχει ήταν ενεργειακό τομέα. Γι' αυτό το λόγο μπορεί να πετύχει εύκολα του στόχους που τίθενται σε ευρωπαϊκό αλλά και παγκόσμιο επίπεδο σχετικά με την βελτίωση και την προστασία του περιβάλλοντος και ταυτόχρονα να βοηθήσει και τα ευρωπαϊκά κράτη με τα οποία συνεργάζεται να οδηγηθούν προς αυτή την πορεία.³³

Πέραν των υδρογονανθράκων και των πετρελαϊκών πηγών, η χώρα χαρακτηρίζεται και από δυνατότητες ανάπτυξης της ηλιακής ενέργειας. Δεδομένου ότι γεωγραφικά αποτελεί μια χώρα που χαρακτηρίζεται κυρίως από ηλιοφάνεια μπορεί κάλλιστα να αξιοποιήσει αυτή τη συνθήκη και εξελίξει τη διαδικασία της πράσινης μετάβασης, βασισμένη σε εναλλακτικές πηγές ενέργειας. Βέβαια, για να το κάνει αυτό και να μπορεί να αποτελεί και πάροχο εναλλακτικών πηγών ενέργειας στα ευρωπαϊκά κράτη με τα οποία συνεργάζεται, θα πρέπει να γίνει αναδιάρθρωση της οικονομικής οργάνωσης της χώρας και πολιτική ανασυγκρότηση. Η δημιουργία κυκλικής οικονομίας και η στροφή σε άμεσες ξένες επενδύσεις για περαιτέρω ανάπτυξη των ενεργειακών υποδομών έχει στην διάθεση της η χώρα αποτελούν δύο από τους

³² Βλ. 31

³³ Cyril Fournieris, (2022, October 5), *Algeria's renewable energy potential: Solar power is the way to go*, Euronews, <https://www.euronews.com/2022/10/03/algerias-renewable-energy-potential-solar-power-is-the-way-to-go>

βασικότερους στόχους της κυβέρνησης. Ως αποτέλεσμα, θα μπορούν να δημιουργηθούν νέες θέσεις εργασίας, θα αξιοποιηθούν οι ενεργειακές δυνατότητες της χώρας, και θα ενισχυθεί ο ρόλος της στην μεσογειακή περιφέρεια.³⁴

Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω, εύλογα δημιουργείται η σύνδεση μεταξύ της Αλγερίας και της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας. Εφόσον η χώρα λειτουργεί σαν ένας τόσο σημαντικός παραγωγός ενεργειακών κοιτασμάτων, μπορεί εύκολα να συμβάλει στην υλοποίηση της ΕΠΣ. Εξάλλου, όπως αναφέρθηκε, οι σχέσεις ανάμεσα στην Αλγερινή κυβέρνηση και τα κράτη μέλη της Ε.Ε. είναι ήδη ευνοϊκές και μέσω της περαιτέρω συνεργασίας τους θα ενισχυθεί το κλίμα συνεργασίας στην Μεσόγειο ενώ παράλληλα το κράτος της Βορείου Αφρικής θα μπορέσει να οδηγηθεί πιο άμεσα στην φιλελευθεροποίηση της αγοράς του και στην οικονομική αλλά και περιβαλλοντική ανάπτυξη του.³⁵

Μαυριτανία

Η Μαυριτανία αποτελεί μια χώρα με περιορισμένες ενεργειακές δυνατότητες οι οποίες όμως αν αξιοποιηθούν σωστά η ενεργειακή μετάβαση της χώρας μπορεί να επιτευχθεί. Αναλυτικότερα, το 50% της χώρας βασίζεται σε πηγές που ηλεκτροδοτούνται, ενώ από το 2019 η χώρα προσπαθεί να εξερευνήσει τις δυνατότητες που υπάρχουν για την ανάπτυξη ανανεώσιμων πηγών ενέργειας κυρίως της ηλιακής της αιολικής αλλά και της υδρολογικής. Ακόμα, ανάμεσα στους στόχους της χώρας για ενεργειακή εξέλιξη και ανάπτυξη είναι η εξερεύνηση των εδαφών από τα οποία μπορεί να προκύψουν ποσότητες φυσικού αερίου και στη συνέχεια η αξιοποίηση των πηγών φυσικού αερίου. όπως μπορεί να γίνει αντιληπτό, ο συνδυασμός όλων των παραπάνω θα βοηθήσει τη χώρα να αυξήσει τις ποσότητες που παράγει όσον αφορά τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, Θα συμβάλει επίσης στη δημιουργία συνεργασιών με γειτονικά και μη κράτη και τέλος θα βοηθήσει και στην οικονομική ανάπτυξη της χώρας. Δεδομένου ότι είναι μια μικρή τόσο γεωγραφικά όσο και πληθυσμιακά χώρα σε συνδυασμό με την ευνοϊκή γεωγραφικά τοποθεσία της θα καταστεί εύκολη η

³⁴ Elena Sanchez Nicolas, (2022, October 11), EU looks to Algeria for extra gas — and possibly solar, EUobserver, <https://euobserver.com/world/156263>

³⁵ Euractiv & AFP, (2022, October, 12), *EU energy chief praises Algeria 'partnership'*, Euractiv & AFP, <https://www.euractiv.com/section/energy/news/eu-energy-chief-praises-algeria-partnership/>

οργάνωση της κυβέρνησης της χώρας αλλά και η λήψη των αποφάσεων προκειμένου να πραγματοποιηθούν οι όποιες αλλαγές πρέπει να γίνουν για την ενεργειακή εξέλιξη της.³⁶

Περνώντας στη σχέση της χώρας με την Ευρωπαϊκή Ένωση και τη συμβολή της στην Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία, η Μαυριτανία τα τελευταία χρόνια προβαίνει σε πολλές επικοινωνίες με τις ευρωπαϊκές κυβερνήσεις και τους ευρωπαϊκούς θεσμούς προκειμένου να λάβει την απαραίτητη οικονομική βοήθεια για να μπορέσει να πραγματοποιήσει τις ενεργειακές βλέψεις της. Η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων είναι εκείνη στην οποία έχει απευθυνθεί περισσότερο το 2020 και το 2021 προκειμένου να έρθει σε συμφωνία για την παροχή χρηματικού κεφαλαίου προκειμένου να μπορέσει να αξιοποιήσει τους ενεργειακούς πόρους που έχει και να φέρει τα αντίστοιχα αποτελέσματα. αν και έχει την ποσότητα των πόρων που χρειάζεται η πράσινη μετάβαση, υστερεί στους αναγκαίους πόρους. για να μπορέσει λοιπόν να γίνει ένας αξιοσέβαστος παίκτης στην ευρωπαϊκή και την διεθνή σκηνή όσον αφορά τον ενεργειακό τομέα, στράφηκε στον συγκεκριμένο θεσμό και ζήτησε τη βοήθεια των ευρωπαϊκών κυβερνήσεων. Έτσι, όχι μόνο θα αποκτούσε τους πόρους αλλά θα αποκτούσε και καινούργιους συμμάχους και συνεργάτες ενώ παράλληλα θα αναβαθμιζόταν η θέση της και στην περιοχή της Μεσογείου. Από την άλλη η Ευρωπαϊκή Ένωση θα αποκτούσε έναν ακόμα σύμμαχο και συνεργάτη προκειμένου να φέρει εις πέρας τους στόχους που έχει θέσει έως το 2050 ενώ θα ενίσχυε και τους δεσμούς της με την αφρικανική ήπειρο δημιουργώντας περαιτέρω κλίμα συνεργασίας και ασφάλειας στη Μεσόγειο.³⁷³⁸

Ιορδανία

Τελευταία χώρα της βορείου Αφρικής που πρέπει να αναλυθεί είναι η Ιορδανία. Η συγκεκριμένη πέραν του ότι αποτελεί έναν εν δυνάμει συνεργάτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης και σύμμαχος στην ενεργειακή εξέλιξη και των 2 πλευρών, είναι πολύ σημαντική και λόγω της γεωγραφικής τοποθεσίας της. αυτό συμβαίνει γιατί είναι γειτονική με τα κράτη της Μέσης Ανατολής δηλαδή τη Συρία το Ιράκ και τη Σαουδική Αραβία. Η συγκεκριμένη περιοχή χαρακτηρίζεται από ανασφάλεια και από έντονες συγκρούσεις μεταξύ των κρατών

³⁶ African News, (2022, January 10), *Mauritania explores its renewable energy potential*, African News, <https://www.africanews.com/2022/01/10/mauritania-explores-its-renewable-energy-potential/>

³⁷ Nasi Hako, (2022, June 23), *Mauritania to cooperate with EIB to scale up green investment*, ESI Africa, <https://www.esi-africa.com/renewable-energy/mauritania-to-cooperate-with-eib-to-scale-up-green-technology-investment/>

³⁸ Charne Hollands, (2022, August 12), *Mauritania Advances Renewable Adoption with EIB Cooperation*, Energy Capital & Power, <https://energycapitalpower.com/mauritania-renewable-energy-eib-cooperation/>

οπότε όπως γίνεται κατανοητό το γεγονός ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει συνεργατικές σχέσεις με την Ιορδανία συμβάλλει στο να διατηρεί και έλεγχο της κατάστασης στη Μέση Ανατολή. Όπως και η Μαυριτανία, έτσι και η Ιορδανία είναι μια πολύ μικρή γεωγραφικά χώρα με μικρό πληθυσμό από ότι οι ενεργειακές της ανάγκες δεν είναι ιδιαίτερα αυξημένες.

Παρ' όλα αυτά και εκείνη χαρακτηρίζεται από μεγάλες δυνατότητες όσον αφορά την ηλιακή και την αιολική ενέργεια αλλά και την υδρολογική, τις οποίες προσπαθεί να αναπτύξει για να τις αξιοποιήσει και να συμβάλει στην περιβαλλοντική βελτίωση. Σε αυτό στο οποίο διαφέρει από τα υπόλοιπα κράτη της περιφέρειας είναι ότι δεν έχουν ανακαλυφθεί ακόμα εδάφη που να χαρακτηρίζονται από ποσότητες πετρελαίου ή αερίου. Επίσης, η ευνοϊκή γεωγραφική τοποθεσία της που στην ουσία ενώνει τα κράτη της Μέσης Ανατολής με αυτά της βορείου Αφρικής κάνει τη χώρα να λειτουργεί σαν δίοδο για εμπορικές δραστηριότητες γεγονός που την βοηθάει στο να αναδεικνύεται σαν ένας σημαντικός παίκτης για την περιφερειακή και τη διεθνή σκηνή.³⁹

Για να καταφέρει τα παραπάνω η κυβέρνηση της χώρας πρέπει να εναρμονιστεί με τις ευρωπαϊκές και τις διεθνείς απαιτήσεις και παράλληλα να συμμετέχει στο ευρωπαϊκό όραμα για τη βελτίωση του περιβάλλοντος. Εφόσον συμβάλλει μέσω των ενεργειακών της πόρων στην υλοποίηση των στόχων που έχουν τεθεί από την Ευρωπαϊκή Ένωση αντίστοιχα οι ευρωπαϊκοί θεσμοί θα την βοηθήσουν να ανταπεξέλθει οικονομικά στις ανάγκες που θα προκύψουν από τις περιβαλλοντικές αλλαγές που χρειάζεται να γίνουν προκειμένου να προσαρμοστεί στις νέες συνθήκες. Η παροχή οικονομικών συμβουλών η βοήθεια στον οικονομικό προγραμματισμό της χώρας η παροχή οικονομικού κεφαλαίου και η γενικότερη χρηματοοικονομική στήριξη από την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης είναι τα βασικά στοιχεία που θα βοηθήσουν στην πράσινη μετάβαση της χώρας.⁴⁰

Συγκεκριμένα, η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης έθεσε σε εφαρμογή το 2021 ένα πρόγραμμα στην Ιορδανία, το οποίο αφορά την χρηματοδότηση για την ανάπτυξη της πράσινης οικονομίας. Ουσιαστικά πρόκειται για παροχή οικονομικής στήριξης σε μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις προκειμένου να πραγματοποιήσουν την ενεργειακή μετάβαση και να γίνουν πιο φιλικές προς το περιβάλλον έτσι ώστε να μειωθούν οι εκπομπές του διοξειδίου του άνθρακα η υπερβολική μόλυνση. Παράλληλα, μέσω ενός ακόμα οικονομικού πλάνου που έχει υιοθετηθεί παρέχεται στην χώρα κεφάλαιο 90 εκατομμυρίων

³⁹ Dr. Bashar Al-Zu'bi, *Jordan Renewable Energy Projects & investment Opportunities*, Jordan Investment Board, <https://www.oecd.org/mena/competitiveness/46874368.pdf>

⁴⁰ Nibal Zgheib, (2021, February 2021), *EBRD and EU to promote green investments in Jordan*, European Bank for Reconstruction and Development, <https://www.ebrd.com/news/2021/ebrd-and-eu-to-promote-green-investments-in-jordan-.html>

ευρώ προκειμένου να σταματήσει να είναι εξαρτημένη από εισαγωγές ενεργειακών πόρων και να αναπτύξει τις δικές της δυνατότητες στην αιολική και την ηλιακή ενέργεια.⁴¹

Ευρωπαϊκή Ένωση και χώρες της Μέσης Ανατολής

Ισραήλ

Το Ισραήλ αποτελεί μια χώρα που είναι πολύ σημαντικός σύμμαχος της Ευρωπαϊκής Ένωσης σχετικά με τον ενεργειακό τομέα. Αυτό συμβαίνει γιατί η χώρα είναι κράτος παραγωγός φυσικού αερίου οπότε όπως μπορεί να γίνει κατανοητό δεδομένης της κοντινής γεωγραφικής τοποθεσίας με τα κράτη μέλη της Μεσογείου, η συγκεκριμένη συνθήκη μπορεί να λειτουργήσει ως παράγοντας σταθεροποίησης, συνεργασίας και αλληλεγγύης. Πέραν της συνεργασίας που υπάρχει μεταξύ των 2 πλευρών στη διεθνή σκηνή γενικότερα, τα τελευταία χρόνια ο ενεργειακός κλάδος είναι αυτός στον οποίο δίνουν βάση εξίσου και οι 2 πλευρές: η Ευρώπη γιατί ψάχνει συνεχώς προμηθευτές φυσικού αερίου αλλά και άλλων ανανεώσιμων πηγών ενέργειας προκειμένου να οδηγηθεί στην επίτευξη των περιβαλλοντικών στόχων που έχει θέσει μέχρι το 2050 για την ουδετεροποίηση σχετικά με την παραγωγή διοξειδίου του άνθρακα και το Ισραήλ γιατί προσπαθεί να ενισχύσει την θέση του στη δυτική πλευρά της πολιτικής σκηνής.⁴²

Μέσα από συναντήσεις που γίνονται μεταξύ των ευρωπαϊκών θεσμών και της ισραηλινής κυβέρνησης έχει εκφραστεί η επιθυμία αμοιτέρων να συνεργαστούν στα πλαίσια της συμφωνίας του Παρισιού για την ενεργειακή μετάβαση που πρέπει να λάβει χώρα για τη βελτίωση του περιβάλλοντος. Παράλληλα, δεδομένων των συνθηκών που λαμβάνουν χώρα στη διεθνή σκηνή τους τελευταίους μήνες, εννοώντας τον πόλεμο που συμβαίνει ανάμεσα στη Ρωσία και την Ουκρανία, η Ευρώπη έχει ένα ακόμα παραπάνω λόγο να αναζητά ενεργειακούς συμμάχους και το Ισραήλ αποτελεί ένα ιδανικό γεωγραφικά αλλά και γεωπολιτικά σύμμαχο. Αξίζει να σημειωθεί ότι μέσω των προσπαθειών της Ευρωπαϊκής Ένωσης να δημιουργηθούν σχέσεις συνεργασίας και αλληλεξάρτησης με το συγκεκριμένο κράτος, βρίσκεται η προσπάθεια για έλεγχο και επιβεβαίωση της διατήρησης της ειρήνης

⁴¹ Ministry of Energy and Mineral Resources, *EU supports Jordan's Green Energy Vision with EUR 90 million under REEE II*, Ministry of Energy and Mineral Resources, [https://www.memr.gov.jo/En/NewsDetails/EU supports Jordan's Green Energy Vision with EUR](https://www.memr.gov.jo/En/NewsDetails/EU%20supports%20Jordan%E2%80%99s%20Green%20Energy%20Vision%20with%20EUR)

⁴² The Diplomatic Service of the European Union, (2017, June 16), *EU Twinning Project, Aimed at Improving Environmental Regulation in Israel, Wraps Up*, The Diplomatic Service of the European Union, https://www.eeas.europa.eu/node/28016_he?page_lang=en

στην περιοχή. Είναι γνωστό πως οι χώρες που βρίσκονται στην Μέση Ανατολή χαρακτηρίζονται από καταστάσεις αποσταθεροποίησης, οπότε μέσω της παραπάνω συνεργασίας ο στόχος είναι διττός: αφενός η ενεργειακή εξασφάλιση και αφετέρου η διασφάλιση ειρήνης και τάξης.

Σε περισσότερο πρακτικό επίπεδο, έχουν λάβει χώρα διάφορες ενέργειες από μέρους των ευρωπαϊκών θεσμών για να μπορέσει η ισραηλινή κυβέρνηση να ανταπεξέλθει στις αλλαγές που πρέπει να γίνουν στο εσωτερικό της χώρας προκειμένου να εναρμονιστεί με τους περιβαλλοντικούς άξονες. Αναλυτικότερα, το πρόγραμμα Twinning από το 2015 έως το 2017 αλλά και άλλες επισκέψεις μελών των ευρωπαϊκών θεσμών στην χώρα, έχουν ως στόχο να βοηθήσουν στην ευκολότερη υιοθέτηση και εφαρμογή των τεχνικών και χρηματοοικονομικών αλλαγών που πρέπει να γίνουν. Παρέχοντας συμβουλές στον επιχειρηματικό κλάδο για την υιοθέτηση φιλικότερων προς το περιβάλλον τρόπων δράσης και οργανώνοντας την νομική και την οικονομική πολιτική της χώρας, ωθείται η συμβολή της τόσο στην ευρωπαϊκή πράσινη συμφωνία, όσο και στην περιβαλλοντική βελτίωση γενικά. Ακόμα, επιβεβαιώνοντας τα όσα έχουν αναλυθεί και παραπάνω, μέσα από τις πρωτοβουλίες της Ένωσης, πρωταρχικός στόχος είναι η διατήρηση συνεργασίας και δημιουργίας εμπορικών και μη δεσμών μέσω των οποίων θα μπορεί να διατηρηθεί η ασφάλεια στη περιοχή.⁴³

Ολοκληρώνοντας την ανάλυση για το Ισραήλ σχετικά με τις δυνατότητες που έχει για ενεργειακή εξέλιξη αλλά και σχετικά με την βοήθεια που λαμβάνει από εξωτερικούς φορείς, είναι ωφέλιμο να σημειωθούν κάποια στοιχεία που αφορούν την εσωτερική οργάνωση του και τις δυνατότητες που έχει για περιβαλλοντική εξέλιξη. Αν και αποτελεί κράτος παραγωγό φυσικού αερίου και έχει μελετήσει πολιτικές για την βελτίωση της εσωτερικής οργάνωσης, έως το 2018 μόνο το 3% της παραγωγικής δραστηριότητας βασιζόταν σε ανανεώσιμες πηγές ενέργειας ενώ το 30% περίπου σε χρήση του λιγνίτη. Σαν χώρα, πρέπει να λάβει περισσότερες πρωτοβουλίες για την δημιουργία αποθηκών ενέργειας, για την ενσωμάτωση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στην καθημερινότητα αλλά και για την διαμόρφωση της οικονομικής δραστηριότητας, βασισμένη σε μοντέλο πράσινης, κυκλικής οικονομίας.⁴⁴

⁴³ DIMITER TZANTCHEV & GIDEON BEHAR, *EU, Israel should advance Green Deal together for the climate – opinion*, The Jerusalem Post, <https://www.jpost.com/opinion/eu-israel-should-advance-green-deal-together-for-the-climate-opinion-684299>

⁴⁴ European Commission, *MEMORANDUM OF UNDERSTANDING ON COOPERATION RELATED TO TRADE, TRANSPORT, AND EXPORT OF NATURAL GAS TO THE EUROPEAN UNION BETWEEN THE EUROPEAN UNION REPRESENTED BY THE EUROPEAN COMMISSION THE ARAB REPUBLIC OF EGYPT REPRESENTED BY THE MINISTRY OF PETROLEUM AND MINERAL RESOURCES THE STATE OF ISRAEL REPRESENTED BY THE MINISTRY OF ENERGY*, European Commission, https://energy.ec.europa.eu/system/files/2022-06/MoU%20EU%20Egypt%20Israel_0.pdf

Τουρκία

Η Τουρκία αποτελεί μια χώρα η οποία λειτουργεί σαν πρόκληση για την Ευρωπαϊκή Ένωση. Οι σχέσεις ανάμεσα στις δύο πλευρές είτε χαρακτηρίζονται από ομαλότητα και υπάρχουν περιθώρια για συζήτηση και εξέλιξη, είτε από ένταση λόγω των προκλητικών κινήσεων της τουρκικής κυβέρνησης. Ανεξαρτήτως της κατάστασης των υφιστάμενων σχέσεων μεταξύ των δύο χωρών, η Τουρκία παραμένει ένα κράτος της Μέσης Ανατολής και πιο συγκεκριμένα, της Ανατολικής Μεσογείου. Η γεωγραφική εγγύτητα σε σχέση με μερικά κράτη-μέλη της Ένωσης και οι δυνατότητες που παρουσιάζει σχετικά με την δημιουργία οικονομικών και εμπορικών σχέσεων, αποτελούν βάση και το κατάλληλο έδαφος για ένα ακόμα εν δυνάμει συνεργάτη των ευρωπαϊκών θεσμών. Ο πιο προκλητικός παράγοντας για την διατήρηση αρμονίας και για την επίτευξη των παραπάνω, είναι ο αρχηγός του τουρκικού κράτους, ο Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν. Ο συγκεκριμένος έχει προσωποπαγή τρόπο διοίκησης της χώρας και επιθυμεί όλες οι αποφάσεις που λαμβάνονται και εφαρμόζονται να περνούν από τον έλεγχο του. Δεδομένων αυτών των συνθηκών, ο πιο δύσκολος παράγοντας που χρειάζεται έλεγχο για να πετύχει η συνεργασία μεταξύ της τουρκικής και της ευρωπαϊκής πλευράς είναι ο τούρκος αρχηγός του κράτους.⁴⁵

Περνώντας στη συσχέτιση των παραπάνω με το βασικό ζήτημα που πρέπει να αναλυθεί, δηλαδή την ενεργειακή κατάσταση της Τουρκίας προκειμένου να συμβάλει και εκείνη με τον τρόπο της στην προώθηση της ευρωπαϊκής πράσινης συμφωνίας, υπάρχουν κάποια σημεία που πρέπει να τονιστούν. Αρχικά, η συγκεκριμένη ανατολική χώρα είναι αρκετά μακριά από την υλοποίηση περιβαλλοντικών και ενεργειακών στόχων που έχουν τεθεί. Η ενεργειακή πολιτική χαρακτηρίζεται σχεδόν ανύπαρκτη και βασικός στόχος των όσων μέτρων λαμβάνονται είναι είτε η αύξηση των κερδών είτε η αύξηση της επιρροής στην περιοχή. Όπως μπορεί να γίνει αντιληπτό, η Τουρκία απέχει παραπάνω από την πράσινη μετάβαση και την ενεργειακή εξέλιξη σε σχέση με άλλα κράτη κάτι το οποίο αποδεικνύεται και από τα νούμερα που χαρακτηρίζουν τις εκπομπές που προέρχονται από την παραγωγική δραστηριότητα της. Αναλυτικότερα, μέχρι και το 2018 η παραγωγική δραστηριότητα της Τουρκίας χαρακτηριζόταν από υψηλά νούμερα εκπομπής διοξειδίου του άνθρακα δεδομένου ότι βασιζόταν κυρίως στην καύση πετρελαίου η οποία με τη σειρά της προκαλούσε αύξηση των ρύπων στον αέρα. Ακόμα, οποιαδήποτε δραστηριότητα στην καθημερινότητα της χώρας

⁴⁵ Aslı Aydıntaşbaş & Susi Dennison, *New energies: How the European Green Deal can save the EU's relationship with Turkey*, European Council on Foreign Relations, <https://ecfr.eu/publication/new-energies-how-the-european-green-deal-can-save-the-eus-relationship-with-turkey/>

υπήρχε συνδεόταν είτε με την ηλεκτρική ενέργεια , είτε με τη χρήση καυσίμων, οπότε δεδομένου ότι αποτελεί και μια πολυπληθή χώρα, είναι λογικό να συσσωρεύονται τεράστιες ποσότητες ρύπων την ατμόσφαιρα.⁴⁶

Προχωρώντας στην ανάλυση, εύκολα διεξάγεται το συμπέρασμα πως η τουρκική κυβέρνηση έχει ανάγκη την ΕΠΣ. Αυτό συμβαίνει τόσο γιατί έχει θέσει ίδια στόχους σχετικά με την βελτίωση του περιβάλλοντος και τον ενεργειακό αντίκτυπο που έχει στη διεθνή πολιτική σκηνή αλλά και γιατί θέλει να αποτελεί ένα συνεργάτη της Ένωσης οπότε και πρέπει να συντονιστεί με τις αρχές που θέτει. Η παροχή οικονομικής βοήθειας αλλά και οι συμβουλευτικές συζητήσεις που μπορούν να παρέχουν οι ευρωπαϊκοί θεσμοί στην τουρκική κυβέρνηση είναι τα δύο πρώτα και βασικά βήματα που πρέπει να γίνουν για να διασφαλιστεί η συνεργασία των δύο πλευρών στον συγκεκριμένο τομέα. Για το εσωτερικό της τουρκικής οικονομίας, είναι αναγκαία η αναδιοργάνωση του επιχειρηματικού κλάδου προκειμένου να υιοθετήσει «πράσινες» και φιλικές προς το περιβάλλον πρωτοβουλίες για να μειωθεί η εκπομπή ρύπων από την παραγωγική δραστηριότητα. Επίσης, δεδομένου ότι οι δύο πλευρές συνεργάζονται στενά οικονομικά με εμπορικούς δεσμούς, αυτή θα μπορούσε να είναι μια ευκαιρία για την Τουρκία προκειμένου να μετατραπεί σε βασικό και αναγκαίο συνεργάτη της Ένωσης. Χάρη στην ευνοϊκή γεωγραφική τοποθεσία της θα μπορούσε να λειτουργήσει και σαν δίοδο για τη μελλοντική μεταφορά ανανεώσιμων πηγών ενέργειας από ανατολικά κράτη.⁴⁷

Φτάνοντας σε ένα συμπέρασμα, η συμμόρφωση της Τουρκίας με τις προϋποθέσεις που έχουν τεθεί από τους ευρωπαϊκούς θεσμούς σε ενεργειακό επίπεδο μπορεί να αξιοποιηθεί προκειμένου να ανέλθει χώρα σε όλους τους τομείς. Γεωπολιτικά, η θέση της είναι πολύ ωφέλιμη καθώς μπορεί να λειτουργήσει σαν διαμεσολαβητής μεταξύ της ένωσης και των ανατολικών κρατών. Εφαρμόζοντας τα παραπάνω θα ωφεληθεί και η ίδια αφού θα ενισχυθούν τα κέρδη και η παραγωγικότητα της, ενώ ταυτόχρονα θα πλησιάσει τα δυτικά πρότυπα ανάπτυξης και θα προσαρμοστεί στον φιλελεύθερο οικονομικό τρόπο ανάπτυξης που έχει τεθεί στον δυτικό κόσμο. Έτσι, θα αυξηθεί η ακεραιότητα της και θα λαμβάνεται υπόψη σαν ικανοποιητικός σύμμαχος από τα υπόλοιπα κράτη του διεθνούς και ευρωπαϊκού συστήματος.

⁴⁶ Ines Ayyadi, *The European Green Deal and its impact on the EU-Turkey relations*, European Movement International, <https://europeanmovement.eu/event/the-european-green-deal-and-its-impact-on-the-eu-turkey-relations/>

⁴⁷ Βλ. 45

Συρία και Παλαιστινιακή Αρχή

Η Συρία και η παλαιστινιακή αρχή αποτελούν 2 περιπτώσεις κρατών που χρήζουν ειδικής μεταχείρισης. αυτό συμβαίνει γιατί και οι 2 τα τελευταία χρόνια πλήττονται από εμφύλιες εσωτερικές συγκρούσεις. Η Συρία λόγω της θρησκευτικής διαφοράς που υπάρχει ανάμεσα στον πληθυσμό της δεδομένου ότι υπάρχουν 2 κυρίαρχες θρησκευτικές ομάδες στη χώρα που βρίσκονται σε σύγκρουση λόγω διαφορετικής ιδεολογίας και η Παλαιστίνη λόγω της σύγκρουσης που έχει με το Ισραήλ σχετικά με την κυριαρχία του στα εδάφη της. Όπως γίνεται κατανοητό, οι συγκεκριμένες καταστάσεις αποτελούν φαινόμενα που δεν επιλύονται άμεσα και εύκολα και δυσκολεύουν την εξέλιξη των χωρών αλλά και την προώθηση της συνεργασίας με άλλα κράτη. Δεδομένου αυτού αλλά και της επιθυμίας για επικράτηση της ειρήνης στην ανατολική περιοχή, η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει προχωρήσει στην απόδοση βοήθειας οικονομικής αλλά και πολιτικής προς τις συγκεκριμένες χώρες.⁴⁸

Αν και είναι δύσκολο να μιλάμε για οικονομική ανάπτυξη και εξέλιξη στα δύο κράτη, υπάρχουν πρωτοβουλίες προκειμένου να βελτιωθούν εσωτερικά για να μπορέσουν να ανταπεξέλθουν στις διεθνείς οικονομικές και πολιτικές συνθήκες. Η παροχή κεφαλαίων και η επέμβαση των ευρωπαϊκών θεσμών στο εσωτερικό τους προκειμένου να επιτευχθεί η αναδιοργάνωση τους είναι δύο βασικά χαρακτηριστικά καθώς η Ευρώπη είναι πιο εύκολο να επεμβαίνει, δεδομένης της γεωγραφικής εγγύτητας που έχει με τα ανατολικά κράτη. Έτσι, αν βελτιώνεται σταδιακά το εσωτερικό της κάθε χώρας, θα καταστεί εφικτό να βελτιωθεί και ο ενεργειακός τομέας τους. αποτελούν και οι δύο περιπτώσεις κρατών που έχουν αποθέματα ανανεώσιμων πηγών ενέργειας αλλά δεν μπορούν να τα αξιοποιήσουν λόγω της θέσης στην οποία βρίσκονται. Η ηλιακή και η αιολική ενέργεια είναι τα δύο βασικά χαρακτηριστικά και των δύο χωρών, τα οποία με σωστή διαχείριση και την απαραίτητη οικονομική βοήθεια μπορούν να συμβάλλουν στην ενεργειακή μετάβαση τους.⁴⁹

Ωστόσο αυτό που προέχει και για τις 2 είναι η επίλυση των εσωτερικών προβλημάτων τους. Δεδομένου του ασταθούς εσωτερικού της Συρίας και της σύγκρουσης που υπάρχει ανάμεσα στο Ισραήλ και την Παλαιστίνη, είναι δύσκολο να δοθεί βάση στην εξέλιξη του ενεργειακού τομέα. Ακόμα μια δυσκολία που αφορά την Παλαιστίνη είναι η

⁴⁸ The Office of the European Union Representative (West Bank and Gaza Strip, UNRWA), (2022, September 19), *EU Green Talk: Palestinian youth lead green transformation*, The Office of the European Union Representative (West Bank and Gaza Strip, UNRWA), https://www.eeas.europa.eu/delegations/palestine-occupied-palestinian-territory-west-bank-and-gaza-strip/eu-green-talk_en?s=206

⁴⁹ The World Bank, *Syria - Issues and options in the energy sector (English)*. Washington, D.C. : World Bank Group. <http://documents.worldbank.org/curated/en/765521468778485214/Syria-Issues-and-options-in-the-energy-sector>

έλλειψη νερού. Αναλυτικότερα, το Ισραήλ ελέγχει την παροχή νερού στο παλαιστινιακό έδαφος Ασκώντας έτσι πίεση στις παλαιστινιακές αρχές προκειμένου να παραδοθούν και να αφήσουν τον πόλεμο που αφορά τη διεκδίκηση εδαφών. Λαμβάνοντας υπόψη λοιπόν τα παραπάνω, αν και υπάρχουν η δυνατότητα και οι πόροι για να συμβάλλουν όντως οι 2 χώρες στην ενεργειακή εξέλιξη ης παγκόσμιας και ευρωπαϊκής αγοράς δεν είναι εφικτό αυτό αν δεν υπάρξουν άμεσες λύσεις τα εσωτερικά τους προβλήματα.

Ευρωπαϊκή Ένωση και Αλβανία

Η Αλβανία δεν αποτελεί κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης όμως αποτελεί έναν ικανό συνεργάτη της. Έχει γίνει αίτηση προκειμένου να ενταχθεί στην ένωση ωστόσο, αν και ακόμα εκκρεμεί, οι δύο πλευρές συνεργάζονται σε οικονομικό και πολιτικό επίπεδο προκειμένου να εναρμονιστεί η αλβανική κυβέρνηση με τις ευρωπαϊκές προϋποθέσεις. Τα τελευταία χρόνια γίνονται συνεχώς συζητήσεις με σκοπό οι ευρωπαϊκοί θεσμοί να παρέχουν ικανή οικονομική βοήθεια στη χώρα. Έτσι, θα καταστεί εφικτό να αναπτύξει το εσωτερικό της και να συμβάλει στο ευρωπαϊκό όραμα. ανάμεσα στις συζητήσεις που γίνονται από τις δύο πλευρές, ένα σημείο στο οποίο δίνεται βάση είναι ο περιβαλλοντικός ενεργειακός τομέας. όπως έχει ήδη αναφερθεί, η ένωση έχει θέσει κάποιους στόχους για την ενεργειακή εξέλιξη της ΕΕ πρέπει να διασφαλίσει ότι όλοι οι γείτονες - συνεργάτες της θα δρουν με βάση αυτούς. Όπως και στις παραπάνω περιπτώσεις, έτσι και με την Αλβανία λαμβάνουν χώρα οι διαπραγματεύσεις ανάμεσα στους ευρωπαϊκούς θεσμούς για τις κυβερνητικές αρχές της για να δημιουργηθούν οι κατάλληλες συνθήκες για την επίτευξη των παραπάνω.⁵⁰

Δεδομένου ότι η χώρα δεν αποτελεί κράτος παραγωγό ενέργειας, η συνεργασία και η δημιουργία εμπορικών δεσμών για την ανάπτυξη ανανεώσιμων πηγών ενέργειας κρίνεται αναγκαία. Έτσι, έχει οργανωθεί το Εθνικό Περιβαλλοντικό και Κλιματικό Πλάνο με βάση το οποίο θα αναδιοργανωθεί το εσωτερικό της χώρας για να ανταπεξέλθει στις ενεργειακές εξελίξεις και στις περιβαλλοντικές απαιτήσεις. Στόχος είναι να υπάρχει παράλληλη ανάπτυξη τόσο στον οικονομικό και επιχειρηματικό τομέα όσο και στον κοινωνικό. Ως αποτέλεσμα η χώρα θα μπορέσει να συμβάλει στην ουδετερότητα σχετικά με τη μείωση του διοξειδίου του άνθρακα και των αερίων του θερμοκηπίου και παράλληλα να διασφαλίσει ότι η παραγωγική της δραστηριότητα να είναι αντίστοιχη με αυτή των υπόλοιπων ευρωπαϊκών κρατών μελών. Επιπρόσθετα, σε κοινωνικό επίπεδο, η προώθηση ευημερίας και ανάπτυξης έρχονται στο

⁵⁰ Energy Community, (2022, February 3), *Albania: The first Contracting Party to adopt National Energy and Climate Plan*, Energy COmmunity, <https://www.energy-community.org/news/Energy-Community-News/2022/02/03.html>

προσκήνιο προκειμένου οι πολίτες της χώρας να έχουν τα προνόμια του να ζουν σε μια χώρα που βασίζεται στην «πράσινη ανάπτυξη». Το πρώτο μέρος του πλάνου έχει προγραμματιστεί από την κυβέρνηση να υλοποιηθεί μέχρι το 2030 για το δεύτερο μέχρι το 2050.⁵¹

Για να καταστεί αυτό εφικτό είναι αυτονόητο πως πρέπει να ληφθούν νέες οικονομικές πολιτικές και πρωτοβουλίες. Οι επιχειρήσεις της χώρας θα πρέπει να υιοθετήσουν μοντέλα ανάπτυξης βασισμένα στη βελτίωση και στην αποκατάσταση του περιβάλλοντος για να μειώσουν τον αρνητικό τους αντίκτυπο στην περιβαλλοντική και ενεργειακή κρίση. Όπως και στις παραπάνω περιπτώσεις, έτσι και στην Αλβανία, στόχος είναι η δημιουργία κυκλικής πράσινης οικονομίας. Τόσο ο ιδιωτικός όσο και ο δημόσιος τομέας θα πρέπει να βρίσκονται σε αρμονία για να εφαρμόζονται οι ίδιες πολιτικές και από τις δύο πλευρές. Αφού επιτευχθεί αυτό, θα καταστεί εφικτό να προχωρήσει η χώρα την εφαρμογή φιλικών προς το περιβάλλον πολιτικών και στο κοινωνικό επίπεδο για τη βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων της. Γενικότερα, εφόσον υπάρχει το όραμα και ιδέες για την υλοποίηση των παραπάνω υπάρχει συχνή επικοινωνία μεταξύ της αλβανικής κυβέρνησης και των ευρωπαϊκών θεσμών για να διασφαλιστεί ότι θα γίνουν πράξη και θα έχουν αποτελεσματικότητα μακροπρόθεσμα.⁵²

Ευρωπαϊκή Ένωση και Βοσνία Ερζεγοβίνη

Η Βοσνία και Ερζεγοβίνη δεν αποτελεί μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης όμως έχει κάνει αίτηση προκειμένου να γίνει. Αν και δεν αποτελεί μέλος έχει προχωρήσει σε συμφωνίες με τους ευρωπαϊκούς θεσμούς που διασφαλίζουν τη συνεργασία μεταξύ των δύο πλευρών τόσο σε πολιτικό όσο και σε οικονομικό επίπεδο. Συγκεκριμένα, η βασικότερη συμφωνία μεταξύ των 2 πλευρών είναι το σύμφωνο για τη σταθερότητα για τη σύνδεση μεταξύ τους που υπογράφηκε το 2008. Το συγκεκριμένο οδήγησε στην εντατικοποίηση των επισκέψεων και των συζητήσεων μεταξύ των μελών της κυβέρνησης της χώρας και των ευρωπαϊκών αρχών. Έτσι, κάθε χρόνο η χώρα προβαίνει στην καταβολή εκθέσεων που δείχνουν την εξέλιξη και την αποτελεσματικότητά της σχετικά με τα μέτρα που λαμβάνονται για να εναρμονιστεί με τις ευρωπαϊκές προϋποθέσεις. Κύριο μέλημα είναι η σταθερότητα

⁵¹ Newsroom, (2022, February 8), *Albania adopts NECP on its path to alignment with the European Green Deal goals*, CEEnergy, <https://ceenergynews.com/climate/albania-adopts-necp-on-its-path-to-alignment-with-the-european-green-deal-goals/>

⁵² Delegation of the European Union to Albania, (2022, September 16), *Albania ratifies EU agreement for next seven years of EU financial assistance*, Delegation of the European Union to Albania, https://www.eeas.europa.eu/delegations/albania/albania-ratifies-eu-agreement-next-seven-years-eu-financial-assistance_en

στον οικονομικό τομέα ή προώθηση της ανάπτυξης για να διασφαλιστεί η ευημερία των πολιτών και γενικότερα η εξέλιξη της χώρας.⁵³

Προκειμένου να επιτευχθούν τα παραπάνω, ένα βασικό μέλημα είναι η εναρμόνιση της χώρας με τις περιβαλλοντικές και ενεργειακές απαιτήσεις της ευρωπαϊκής πράσινης συμφωνίας. Αν και, ενεργειακά, σαν χώρα βασίζεται κυρίως στην ηλεκτρική ενέργεια, υπάρχουν πολλές δυνατότητες για αξιοποίηση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας που έχει στην διάθεσή της. Τα δύο δυνατά στοιχεία της είναι ηλιακή και η αιολική ενέργεια, τα οποία μπορούν να αξιοποιηθούν για να συμβάλουν στην «πράσινη» μετάβαση της χώρας. Κατ' επέκταση, τα παραπάνω μπορούν να χρησιμοποιηθούν και στην εξέλιξη του οικονομικού τομέα για να εναρμονιστούν οι επιχειρήσεις της χώρας με τα ευρωπαϊκά δεδομένα και ταυτόχρονα να είναι επικερδής. Παράλληλα, εφόσον εξελιχθεί ενεργειακά η χώρα θα μπορεί να συμμετέχει ευκολότερα σε εμπορικές σχέσεις μεταξύ των ευρωπαϊκών κρατών μελών καθώς και στην ενεργειακή αγορά γεγονός που θα δημιουργήσει ισχυρότερους δεσμούς ανάμεσα στις δύο πλευρές.

Σαν χώρα λόγω των πολιτικών αναταραχών που είχε στο εσωτερικό της δεν μπόρεσε να ανταπεξέλθει άμεσα στις ευρωπαϊκές εξελίξεις. Αυτό όμως πλέον έχει γίνει κατανοητό και αποδεκτό πως πρέπει να αλλάξει, γι' αυτό και διάφορα πολιτικά ιδρύματα αλλά και βασικοί πυλώνες της κυβέρνησης δρουν πλέον μόνο με στόχο την εξ' ολοκλήρου αλλαγή πορείας της χώρας για να εξελιχθεί και να ανέλθει στην ευρωπαϊκή σκηνή. Κύριος στόχος είναι η εύρεση των δυνατών σημείων της χώρας και πιο συγκεκριμένα η αξιοποίηση της ηλιακής ενέργειας για να ξεκινήσει η περιβαλλοντική αλλαγή. Έτσι, πρέπει να βρεθούν και να μελετηθούν οι αλλαγές που πρέπει να γίνουν σε θεσμικό επίπεδο για να οργανωθεί αντίστοιχα η χώρα και να έχει την επιθυμητή αποτελεσματικότητα και απόδοση. ως αποτέλεσμα, θα καταφέρει να εξελιχθεί τόσο σε οικονομικό επίπεδο όσο και σε κοινωνικό προσφέροντας στους πολίτες της καλύτερη ποιότητα ζωής και στην ίδια τη χώρα καλύτερη θέση στην ευρωπαϊκή σκηνή.⁵⁴

⁵³ Delegation of the European Union to Bosnia and Herzegovina & European Union Special Representative in Bosnia and Herzegovina,(2021, August 2), *The European Union and Bosnia and Herzegovina*, Delegation of the European Union to Bosnia and Herzegovina & European Union Special Representative in Bosnia and Herzegovina, https://www.eeas.europa.eu/bosnia-and-herzegovina/european-union-and-bosnia-and-herzegovina_en?s=219

⁵⁴ Balkan Green Energy News, (2020, November 19), *RESET: European Green Deal is chance for energy transition in BiH*, Balkan Green Energy News,, <https://balkangreenenergynews.com/reset-european-green-deal-is-chance-for-energy-transition-in-bih/>

Ευρωπαϊκή Ένωση και Πριγκιπάτο του Μονακό

Το πριγκιπάτο του Μονακό έχει σχέσεις με την Ευρωπαϊκή Ένωση λόγω του γεγονότος ότι υπόκειται το γαλλικό έδαφος. Δεν είναι μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης και δεν είναι μέλος της ευρωπαϊκής οικονομικής ζώνης. Έτσι, η υπόκειται σε κάποιες ευρωπαϊκές πολιτικές μόνο λόγω της σύνδεσης που έχει με την Γαλλία. Παράλληλα, αμφισβητείται το αν θα μπορούσε να αποτελέσει μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης δεδομένου ότι αποτελεί πριγκιπάτο και δεν συνάδει με τον τρόπο διακυβέρνησης των υπόλοιπων κρατών μελών. παρά τα παραπάνω στοιχεία, υπάρχουν μερικώς οι οικονομικές σχέσεις μεταξύ των 2 πλευρών και όπως οι υπόλοιπες χώρες που συνδέονται με κάποιο τρόπο με την Ένωση, έτσι και το Μονακό λειτουργεί με σκοπό την ενεργειακή του εξέλιξη για την προσέγγιση της πράσινης ανάπτυξης.⁵⁵

Αναλυτικότερα, είναι γνωστό πως η χώρα αποτελεί ένα από τα βασικά τουριστικά θέρετρα που βρίσκονται στην ευρωπαϊκή περιφέρεια. Αυτό είναι και το στοιχείο που προσπαθεί να αξιοποιήσει για να εφαρμόσει τις περιβαλλοντικές διαμορφώσεις που προάγουν οι ευρωπαϊκοί θεσμοί. Ως αποτέλεσμα, προσπαθεί να εξελίξει την έννοια του φιλικότερου προς το περιβάλλον τουρισμού γι' αυτό και οι αρμόδιοι της χώρας μελετούν τρόπους να αξιοποιήσουν την ευνοϊκή τοποθεσία της χώρας δεδομένης της πληθώρας ανανεώσιμων πηγών ενέργειας. Το Μονακό αποτελεί ένα κράτος που περιβάλλεται από θάλασσα και χαρακτηρίζεται από πολλές δυνατότητες ανάπτυξης της αιολικής και της ηλιακής ενέργειας. Εφόσον αναπτυχθούν οι κατάλληλες πολιτικές για αξιοποίηση των δύο αυτών στοιχείων, τουρίστες όσο και οι κάτοικοι θα μπορούν να απολαμβάνουν τις δραστηριότητες τους βασισμένες σχεδόν εξ ολοκλήρου (υπολογίζεται σε ποσοστό περίπου 80%) σε ανανεώσιμες πηγές ενέργειας. Ακόμα, ένας από τους βασικούς στόχους της κυβέρνησης είναι η προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος και η ευαισθητοποίηση γύρω από αυτό. δεδομένου ότι επισκέπτεται τη χώρα πληθώρα σκαφών, κρίνεται αναγκαίο να διασφαλιστεί η διάσωση του θαλάσσιου περιβάλλοντος καθώς και της θαλάσσιας ζωής που περιβάλλουν τη χώρα.⁵⁶

Το Μονακό αποτελεί μια εύκολη περίπτωση χώρας που μπορεί να εφαρμόσει την ενεργειακή μετάβαση για να συμβάλει στην βελτίωση περιβάλλοντος καθώς διαθέτει και τους οικονομικούς αλλά και τους ενεργειακούς πόρους. Συνδυάζοντας αυτά τα δύο στοιχεία μπορεί να καταφέρει σε πολύ λίγο χρονικό διάστημα σε σχέση με άλλα κράτη να βασίζεται εξ

⁵⁵ The Diplomatic Service of the European Union, (2021, November 24), *The European Union and the Principality of Monaco*, The Diplomatic Service of the European Union, https://www.eeas.europa.eu/eeas/european-union-and-principality-monaco_en

⁵⁶ Sustain Europe, (2018, October 16), *Monaco: Green is the new glam*, Sustain Europe, <https://www.sustaineurope.com/monaco-green-is-the-new-glam-20181016.html>

ολοκλήρου σε ανανεώσιμες πηγές ενέργειας τόσο στην παραγωγική της δραστηριότητα όσο και στη δραστηριότητα των πολιτών της. Επίσης, από άποψη μεγέθους είναι μικρό κράτος οπότε και από αυτή την άποψη είναι πιο εύκολο να εφαρμοστούν οι αλλαγές που θα αποφασιστούν αλλά και να αξιοποιηθούν οι δυνατότητες της χώρας στην αιολική και την ηλιακή ενέργεια. Ως αποτέλεσμα, έστω και έμμεσα, θα μπορέσει να συμβάλει στην πραγμάτωση και την υλοποίηση της ευρωπαϊκής πράσινης συμφωνίας και στην εκπλήρωση των στόχων που έχει θέσει η Ευρωπαϊκή Ένωση μέχρι το 2050.⁵⁷

⁵⁷ Chris Beanland, (2019, August 18), *Monaco: One of Europe's smallest nations is going green*, euronews.green, <https://www.euronews.com/green/2019/08/17/monaco-one-of-europe-s-smallest-nations-is-going-green>

Κεφάλαιο 4^ο : Η (αν)επάρκεια της Ευρώ – Μεσογειακής Συνεργασίας σε σχέση με την Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία

Η θετική επίδραση της Ευρώ – Μεσογειακής Ένωσης στην ΕΠΣ

Με βάση τα όσα έχουν ειπωθεί τα παραπάνω κεφάλαια, αξίζει να αναλυθούν μερικά συμπεράσματα που διεξάγονται από την παραπάνω παρουσίαση των γεγονότων σχετικά με τη συμβολή της Ευρώ - Μεσογειακής συνεργασίας στην Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία. Αρχικά, τα στοιχεία που υπερέχουν είναι θετικά και αποδεικνύουν ότι πράγματι η συνεργασία μεταξύ των κρατών που βρίσκονται εκτός των ευρωπαϊκών συνόρων αλλά και των κρατών μελών της Ένωσης μπορεί να οδηγήσει σε βελτίωση του περιβάλλοντος και στην ενεργειακή μετάβαση που έχει θέσει ως στόχο. Άλλωστε, πρέπει να υπενθυμίζεται ότι, ασχέτως του ότι η συγκεκριμένη συμφωνία ξεκίνησε από ευρωπαϊκά κράτη, τα αποτελέσματα της δεν επηρεάζουν μόνο αυτά αλλά γενικότερα το περιβάλλον όλης της διεθνούς σκηνής.

Το πρώτο και βασικότερο στοιχείο, είναι η εντατικοποίηση της περιφερειοποίησης. Όπως έχει αναφερθεί στην αρχή, η έννοια της περιφερειοποίησης σχετίζεται με την ενίσχυση των σχέσεων ανάμεσα στα κράτη που βρίσκονται στην ίδια γεωγραφική περιοχή. Έτσι, οι ομάδες κρατών που έχουν αναφερθεί παραπάνω, δηλαδή τα κράτη της Μέσης Ανατολής, της βορείου Αφρικής αλλά και άλλα κράτη που δεν ανήκουν στην Ένωση αλλά βρίσκονται στη μεσογειακή περιφέρεια, μέσω της συνεργασίας τους για την επίτευξη των στόχων της ΕΠΣ έχουν καταφέρει να αυξήσουν τα επίπεδα αλληλοβοήθειας και αλληλεξάρτησης τους. Συγκεκριμένα, έχουν ενισχυθεί οι εμπορικοί δεσμοί και έχουν αναπτυχθεί νέα εμπορικά δίκτυα για τη διευκόλυνση των οικονομικών δραστηριοτήτων τους. Αυτό συμβάλλει κυρίως στη διευκόλυνση της ενεργειακής αγοράς δεδομένου ότι, αφενός η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει ανάγκη από νέους παρόχους ενεργειακών πηγών και αφετέρου στο ότι η πλειοψηφία των υπολοίπων κρατών αποτελούν κράτη παραγωγούς ανανεώσιμων ενεργειακών πηγών. Παράλληλα, τα κράτη εκτός των ευρωπαϊκών συνόρων θα μπορέσουν να ενισχύσουν το status και το κύρος τους στη Μεσόγειο αν καταφέρουν και διατηρήσουν την θετική συνεργασία με τα κράτη μέλη. Εξάλλου, η παγκόσμια αλλά και ευρωπαϊκή οικονομία βασίζονται στα πρότυπα του φιλελευθερισμού, σύμφωνα με τον οποίον βασικό μέλημα είναι η δημιουργία σχέσεων αλληλεξάρτησης μεταξύ των δρώντων του διεθνούς και ευρωπαϊκού συστήματος.

Το επόμενο βήμα που επιτυγχάνεται μεταξύ του συνδυασμού της Ευρώ - Μεσογειακής Συνεργασίας και της πράσινης συμφωνίας της Ένωσης είναι η ευκολότερη επίτευξη του ευρωπαϊκού περιβαλλοντικού οράματος. Αναλυτικότερα, όπως έχει τονισθεί παραπάνω, η Ευρώπη μέχρι το 2050 στοχεύει να γίνει η πρώτη η ήπειρος που θα είναι ουδέτερη σχετικά με την παραγωγή διοξειδίου του άνθρακα. Για να το καταφέρει αυτό πρέπει να διευρύνει τους ορίζοντές της, να αναζητήσει νέους συνεργάτες και συμμάχους και να εδραιώσει τη δράση της πέρα από τα σύνορά της. Ως αποτέλεσμα θα καταφέρει να ενώσει ποικίλες ομάδες κρατών με διαφορετικό πολιτικό, οικονομικό και κοινωνικό υπόβαθρο, να θέσει έναν κοινό άξονα δράσης και να οδηγηθούν όλοι οι δρώντες μαζί στην επίτευξη των περιβαλλοντικών και ενεργειακών στόχων που έχει θέσει. Θεωρείται γνωστό πως, όταν υπάρχει μια καλή και ευνοϊκή για όλους ιδέα, κρίνεται ωφέλιμο να διαδίδεται και να ενστερνίζεται προκειμένου να συνεργάζονται πολλοί δρώντες για την επίτευξη της. Έτσι, όχι μόνο είναι σχεδόν σίγουρη η επιτυχία ενός οράματος αλλά ενισχύονται και οι έννοιες της συνεργασίας και του συνανήκειν για τα κράτη που βρίσκονται και εκτός ευρωπαϊκών συνόρων.

Προχωρώντας την παραπάνω σκέψη, μέσω της δημιουργίας σχέσεων αλληλεξάρτησης μεταξύ ευρωπαϊκών και μη κρατών προωθείται πιο άμεσα και πιο αποτελεσματικά το πρότυπο του δυτικού τρόπου ζωής και του φιλελεύθερου μοντέλου οικονομικής ανάπτυξης. Κάνοντας μια αναδρομή στην αρχή της εργασίας, έχει αναφερθεί πως τις τελευταίες δεκαετίες το κύριο μοντέλο οργάνωσης της πλειοψηφίας των κοινωνιών τείνει να είναι το φιλελεύθερο. Όταν λοιπόν δημιουργούνται νέα οράματα για τα οποία μπορούν να συνεργαστούν ομάδες με διαφορετικό υπόβαθρο, είναι πιο εύκολο να προωθηθεί ο συγκεκριμένος τρόπος ανάπτυξης και να υιοθετηθεί στο εσωτερικό όλο και περισσότερων εξ' αυτών. Με βάση τη γενική εικόνα, η ευρωπαϊκή πράσινη συμφωνία αποτελεί το κίνητρο για τη μεσογειακή περιφέρεια προκειμένου να ενοποιηθεί και να αποκτήσει ένα κοινό τρόπο δράσης και ανάπτυξης. Το αποτέλεσμα αυτού θα είναι διττό: αφ' ενός θα επιτευχθεί πιο εύκολα και γρήγορα η πράσινη μετάβαση που αναζητούν οι ευρωπαϊκοί θεσμοί και αφετέρου θα βελτιωθεί η ποιότητα ζωής των πολιτών όλων των συμμετεχόντων κρατών, ενώ παράλληλα θα προαχθεί και η ευημερία τους.

Τέλος, ακόμα μια βασική και πρόσφατη συνθήκη που καθιστά αναγκαία τη συνεργασία των ευρωπαϊκών κρατών με τα υπόλοιπα κράτη της μεσογειακής περιφέρειας και την ενίσχυση της Ευρώ - Μεσογειακής Συνεργασίας στα πλαίσια επίτευξης των περιβαλλοντικών στόχων που έχει θέσει η Ένωση, είναι ο πόλεμος που έχει προκληθεί ανάμεσα στη Ρωσία και την Ουκρανία. Αναλυτικότερα, όπως είναι γνωστό και είχε αναφερθεί, η Ρωσία αποτελούσε τον βασικό πάροχο ενεργειακών πηγών και συγκεκριμένα, αερίου, για τα ευρωπαϊκά κράτη μέλη. Ωστόσο τον τελευταίο χρόνο έχει κηρύξει πόλεμο

προς την Ουκρανία, ένα κράτος που βρισκόταν υπό την προστασία της Ένωσης και πλέον αποτελεί μέλος της. Όπως είναι φυσικό, οι ευρωπαϊκοί θεσμοί δεν μπορούν να συνεχίσουν να συνεργάζονται με το ρωσικό κράτος και τη ρωσική κυβέρνηση ακόμα κι αν αυτό σημαίνει πως πρέπει να διακόψουν τις υφιστάμενες εμπορικές σχέσεις τους στον ενεργειακό τομέα. Αν και, η Ευρωπαϊκή περιφέρεια αποτελούσε στενό συνεργάτη της Ρωσίας καθώς οι εισαγωγές σε αέριο στο ευρωπαϊκό έδαφος προέρχονταν ως επί το πλείστον από ρωσικά αποθέματα, κρίθηκε αναγκαίο πως πρέπει να διακοπούν οι σχέσεις με το συγκεκριμένο κράτος, καθώς το ίδιο έχει ξεκινήσει έναν πόλεμο που απειλεί τα ευρωπαϊκά σύνορα. Δεδομένου ότι η φιλοσοφία και ο τρόπος δράσης της Ρωσίας στη διεθνή σκηνή είναι τελείως αντίθετα με τις αξίες που προάγει η Ευρωπαϊκή Ένωση, η συγκεκριμένη εξέλιξη αποτέλεσε ακόμη μια αφορμή ώστε τα Ευρωπαϊκά κράτη να ενισχύσουν τις περιφερειακές σχέσεις με κράτη που βρίσκονται εκτός των συνόρων τους. Η Ευρώ - Μεσογειακή συνεργασία αποτελεί το κατάλληλο όχημα για την επίτευξη όλων των ενεργειακών και περιβαλλοντικών στόχων που έχει θέσει η ευρωπαϊκή πράσινη συμφωνία δεδομένης της γεωγραφικής εγγύτητας που υπάρχει μεταξύ των κρατών αλλά και της αφθονίας τους σε ανανεώσιμες πηγές ενέργειας προς αξιοποίηση.

Καταλήγοντας σε ένα συμπέρασμα, τα παραπάνω στοιχεία αποδεικνύουν την βασική παραδοχή της συγκεκριμένης εργασίας δηλαδή τη συμβολή της Ευρώ - Μεσογειακής συνεργασίας στην υλοποίηση της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας. Οι ευρωπαϊκοί θεσμοί και οι ευρωπαϊκές κυβερνήσεις είναι έτοιμοι να παρέχουν οποιαδήποτε βοήθεια καταστεί αναγκαία τα κράτη εκτός των συνόρων τους και τα υπόλοιπα κράτη της μεσογειακής περιοχής προσπαθούν να ανασυγκροτηθούν και να οργανωθούν προκειμένου να παρέχουν τα απαραίτητα εφόδια για την υλοποίηση των ευρωπαϊκών στόχων.

Η αντίθετη (και εξίσου πιθανή) οπτική πλευρά

Στην προηγούμενη ενότητα αναφέρθηκαν τα θετικά στοιχεία που προκύπτουν από την ανάμειξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της της Ευρώ - Μεσογειακής συνεργασίας για την υλοποίηση της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας. Ωστόσο, δεδομένου ότι η συγκεκριμένη συνεργασία δεν έχει αποδείξει την αξία της στο χρόνο έμπρακτα, πόσο μάλλον όταν πρόκειται για ένα ζήτημα όπως η προστασία και η βελτίωση του περιβάλλοντος το οποίο έχει εμφανιστεί τα τελευταία χρόνια, υπάρχουν και ζητήματα που προκαλούν την αμφισβήτηση των παραπάνω. Έτσι, για να έχουμε ολοκληρωμένη εικόνα της πιθανής εξέλιξης της συμβολής των κρατών της μεσογειακής περιφέρειας στην υλοποίηση των περιβαλλοντικών

στόχων της Ένωσης πρέπει να εξεταστούν τα στοιχεία που ίσως δυσκολέψουν την περαιτέρω εξέλιξη του εγχειρήματος.

Για αρχή, τα κράτη της βορείου Αφρικής και της Μέσης Ανατολής είναι γνωστό πως χαρακτηρίζονται από αστάθεια στο εσωτερικό τους. Αν και η πλειοψηφία εξ αυτών έχει ξεπεράσει τα προβλήματα που υπήρχαν στο εσωτερικό τους, σε πολιτικό, κοινωνικό και οικονομικό επίπεδο, εξακολουθούν να υπάρχουν δείγματα που προμηνύουν πιθανή αποσταθεροποίηση. Τα περισσότερα κράτη της περιοχής έχουν υποφέρει από εμφύλιες συγκρούσεις λόγω θρησκευτικών διαφορών ανάμεσα στις κοινωνικές ομάδες τους, αλλά και λόγω της διαφοροποίησης ανάμεσα στη δυτική αφρικανική και ανατολική πλευρά της διεθνούς σκηνής καθώς ο τρόπος ανάπτυξης και εξέλιξης τους ήταν αντίθετος μεταξύ τους. Ως αποτέλεσμα, παρά το ότι οι ιστορικές και πολιτικές διαφορές ανάμεσα στις δύο πλευρές έχουν σχεδόν επιλυθεί, εξακολουθούν τα συγκεκριμένα κράτη να είναι εύθραυστα εσωτερικά, κυρίως σε οικονομικό επίπεδο. Άλλωστε, όπως φάνηκε και στην παραπάνω ανάλυση σχετικά με τη συμβολή της κάθε χώρας στην υλοποίηση του ευρωπαϊκού περιβαλλοντικού οράματος, για να καταφέρει η καθεμία να προβεί στις ενεργειακές αλλαγές που πρέπει να γίνουν έχει δεχτεί οικονομική βοήθεια από τους ευρωπαϊκούς θεσμούς.

Συνεχίζοντας, αξίζει να τονιστεί πως η Ένωση από μόνη της είναι μια περιφέρεια με κοινή ταυτότητα και κοινό στόχο και όραμα ανάμεσα στα κράτη μέλη που την απαρτίζουν. Για αυτό το λόγο η συνεργασία ανάμεσα στα κράτη μέλη της είναι αυτονόητη και συνεπώς πιο εύκολο και εφικτό να πραγματοποιηθεί δεδομένου ότι όλα δρουν υπό τους ίδιους θεσμούς και με βάση τις ίδιες αξίες. Δεδομένου λοιπόν ότι έχει δημιουργηθεί αυτή η κοινή ταυτότητα, τα κράτη δρουν ως μία μονάδα και αναζητούν συνεχώς νέους συμμάχους και συνεργάτες στη διεθνή σκηνή. Με βάση αυτά, έκριναν αναγκαίο πως πρέπει να ενισχυθεί η Ευρώ - Μεσογειακή συνεργασία για την απόκτηση νέων συμμάχων δεδομένης και της γεωγραφικής εγγύτητας με τα συγκεκριμένα κράτη. Ωστόσο, αν και εύκολα δημιουργούνται πολιτικοί, εμπορικοί και οικονομικοί δεσμοί με άλλα κράτη, εξίσου εύκολα τερματίζονται αν υπάρξει υπόνοια ότι απειλείται η ευρωπαϊκή ευημερία. Σημαντική απόδειξη του τελευταίου, αποτελεί η περίπτωση της συνεργασίας της Ένωσης με την Ρωσία που αναλύθηκε και σε προηγούμενο σημείο.

Σε συνέχεια της παραπάνω σκέψης, τα κράτη μέλη της Ένωσης κινούνται ιστορικά και πολιτισμικά πολύ περισσότερο στα δυτικά πλαίσια εξέλιξης από τα αφρικανικά και τα ανατολικά κράτη. Χαρακτηρίζονται από καλύτερη θεσμική οργάνωση με αποτέλεσμα οι κυβερνήσεις τους να είναι ικανές να ανταποκριθούν πιο άμεσα και πιο αποτελεσματικά σε κάποια πιθανή κρίση ανεξαρτήτως του σε ποιο κράτος θα εμφανιστεί. Επίσης, μέσω των θεσμών που έχουν αναπτύξει προάγεται ο διάλογος και η συζήτηση καθώς και τα

συμφέροντα όλων των κρατών εξίσου. Αν και τα αφρικανικά και τα ανατολικά κράτη έχουν και αυτά με την σειρά τους σωματεία ,ενώσεις και ομάδες συνεργασίας μέσω των οποίων μπορούν και συζητούν για το μέλλον της περιοχής και την εξασφάλιση της ευημερίας τους, λόγω της αστάθειας που προαναφέρθηκε, δεν είναι πάντα τόσο αποτελεσματικά.

Τέλος, χρειάζεται χρόνος για να αναπτυχθεί πλήρως η εμπιστοσύνη ανάμεσα στις δύο πλευρές που προσπαθούν να συνεργαστούν υπό το κοινό όραμα της ΕΠΣ. Αυτό οφείλεται στις ιστορικές εξελίξεις που έχουν λάβει χώρα ανάμεσα τους τις προηγούμενες δεκαετίες καθώς και στις πολιτικές διαμάχες ανάμεσα στη δυτική, την αφρικανική και την ανατολική πλευρά της διεθνούς σκηνής. Φαίνεται πώς οι κυβερνήσεις των κρατών έχουν καταλήξει στις πράξεις που πρέπει να γίνουν προκειμένου να προαχθεί η συνεργασία μεταξύ τους, όμως πρέπει να δοθεί εξίσου βάση και στην ενσωμάτωση των πολιτών του κάθε κράτους στο κοινό τους όραμα. Έτσι, είναι πιθανή η δημιουργία σχέσης βασισμένη στην εμπιστοσύνη αλλά και στη συνεργασία.

Συμπεράσματα

Με βάση τα όσα έχουν αναλυθεί παραπάνω, οδηγούμαστε σε μερικά βασικά συμπεράσματα εφ' όλης της εργασίας, τα οποία είναι αναγκαίο να αναλυθούν για την σύνοψη της. Έχοντας αναλύσει μεμονωμένα τα στοιχεία της εργασίας, δηλαδή την Ευρώ - Μεσογειακή συνεργασία και την Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία, γίνεται αντιληπτή η σημασία και των δύο ξεχωριστά.

Η συνεργασία που έχει δημιουργηθεί στην μεσογειακή περιφέρεια και έχει λάβει την μορφή επίσημης ένωσης (Ευρώ Μεσογειακή Ένωση) είναι αναγκαία για την προώθηση και την διατήρηση της συνεργασίας και της ασφάλειας στην περιοχή. Αν και τα κράτη που συμμετέχουν σε αυτή προέρχονται από διαφορετικό οικονομικό, πολιτικό και κοινωνικό υπόβαθρο δεδομένου του διαφορετικού τρόπου ανάπτυξης τους, έχουν καταφέρει να βρουν κοινές αξίες και αρχές και να συνεργάζονται για την αρμονία και την ανάπτυξη της Μεσογείου. Δεδομένων των προκλήσεων που προκύπτουν συνεχώς στην διεθνή και ευρωπαϊκή σκηνή, αντίστοιχες πρωτοβουλίες είναι αναγκαίες για να δημιουργούν τα κράτη ισχυρούς δεσμούς μεταξύ τους και να μπορούν να ανταπεξέρχονται σε καταστάσεις που απειλούν τόσο την ευημερία του καθενός μεμονωμένα, όσο και την γενική αρμονία. Έτσι, οι κυβερνήσεις έχουν καταφέρει μέσω των συναντήσεων που πραγματοποιούν να ανταλλάσουν απόψεις, να δίνουν βάση στις ανάγκες του καθενός για να παρέχεται και η αντίστοιχη βοήθεια για την κάλυψη τους, να συνεργάζονται σε ολόένα και σε περισσότερους τομείς εσωτερικής και εξωτερικής πολιτικής, υψηλής ή χαμηλής στρατηγικής και μέσω όλων των παραπάνω, να εξελίσσουν την Μεσόγειο και να διατηρούν την ασφάλεια στην περιοχή.

Στην συνέχεια, η Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία αποτελεί ένα πολύ σημαντικό εγχείρημα της ευρωπαϊκής ένωσης δεδομένης της υποβάθμισης που υφίσταται το περιβάλλον τα τελευταία χρόνια. Από την παραγωγική δραστηριότητα των κρατών, έχει παρατηρηθεί αύξηση των απειλών προς την διατήρηση ενός υγιούς περιβάλλοντος υπό το οποίο θα αναπτύσσονται τα κράτη και οι πολίτες τους. Η αύξηση του διοξειδίου του άνθρακα και των αερίων του θερμοκηπίου και η διάβρωση της ατμόσφαιρας είναι τα δύο βασικότερα στοιχεία που απειλούν το περιβάλλον σήμερα. Γι' αυτόν τον λόγο, η Ένωση μέσω της ΕΠΣ προσπάθησε να θέσει σταδιακούς στόχους και να δημιουργήσει έναν χάρτη από πράξεις που πρέπει να γίνουν από όλα τα κράτη μέλη συνδυαστικά ώστε να τεθούν σε εφαρμογή και να αντλιογιστεί η φθορά που έχει υποστεί το περιβάλλον τις τελευταίες δεκαετίες. Μέχρι το 2050 στοχεύει να γίνει ουδέτερη σε σχέση με το διοξείδιο του άνθρακα και ήδη έχουν αρχίσει σε πολλά κράτη μέλη να εφαρμόζονται αλλαγές στην καθημερινότητα των πολιτών αλλά και στην παραγωγική δραστηριότητα των οικονομικών δρώντων προκειμένου να οδηγηθούν σε φιλικότερες προς το περιβάλλον δραστηριότητες αλλά και στην υιοθέτηση των παραπάνω

σαν νέο τρόπο ζωής πλέον. Τα δείγματα των αλλαγών που έχουν γίνει είναι θετικά καθώς οι κυβερνήσεις ανταποκρίνονται άμεσα στις νέες συνθήκες προκειμένου να κάνουν την ένωση την πρώτη περιφέρεια που θα είναι ουδέτερη σε σχέση με το διοξείδιο του άνθρακα.

Αντιλαμβανόμενοι την σημασία των παραπάνω στοιχείων, ο συνδυασμός τους κρίνεται πετυχημένος με βάση τα όσα έχουν αναλυθεί στο τρίτο κεφάλαιο της εργασίας. Συγκεκριμένα, φαίνεται ο βαθμός της συμβολής κάθε κράτους εκτός ευρωπαϊκών συνόρων στην ΕΠΣ, η βοήθεια που έχει δεχτεί από τους ευρωπαϊκούς θεσμούς για να ανταπεξέλθει στις ανάγκες της αλλά και οι προσαρμογές που έχει κάνει η εκάστοτε κυβέρνηση για να εφαρμόσει επιτυχώς τα παραπάνω. Είναι αξιοσημείωτη η βελτίωση που έχουν σημειώσει πολλά από τα συγκεκριμένα κράτη δεδομένων των συνθηκών υπό τις οποίες αναπτύσσονται και της αστάθειας που υπήρχε στο εσωτερικό τους λόγω εσωτερικών προβλημάτων που υπήρχαν. Παρ' όλα αυτά, εφόσον αναλύεται ένα θέμα το οποίο δεν έχει αποδείξει την αποτελεσματικότητα του εξ' ολοκλήρου, στο τέταρτο κεφάλαιο παρουσιάστηκε και η αντίθετη οπτική πλευρά. Κρίθηκε αναγκαίο να εξεταστούν και οι παράγοντες που είναι πιθανό να οδηγήσουν στην αποσταθεροποίηση της συνεργασίας των κρατών για την πραγμάτωση της ΕΠΣ. Οι εξελίξεις στην διεθνή και ευρωπαϊκή σκηνή αλλάζουν συνεχώς, οπότε είναι ωφέλιμο να γίνουν γνωστοί και οι παράγοντες που ίσως φέρουν αρνητική επίδραση στο παραπάνω εγχείρημα.

Καταληκτικά, η περιβαλλοντική βελτίωση αποτελεί ένα φλέγον ζήτημα τα τελευταία χρόνια. Εφόσον υπάρχει δυνατότητα συνεργασίας μεταξύ περισσότερων κρατών στην ίδια περιφέρεια για την επίτευξη αυτού, πρέπει να ληφθούν οι απαραίτητες πρωτοβουλίες και να λυθούν τα όποια πιθανά προβλήματα για την επιτυχία του εγχειρήματος.

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

Πλατιάς Αθανάσιος, (2010) ,ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΣΤΟΝ ΘΟΥΚΙΔΥΔΗ, Εκδόσεις ΕΣΤΙΑ, σελ. 25-79

Ξενόγλωσση

Anne Hessel, Jean Jouzel & Pierre Larrouturou , (October 2021), A Climate Pact for Europe – How to Finance the Green Deal , Bristol University Press

Andrew Heywood, (2007), ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΙΔΕΟΛΟΓΙΕΣ, Μετάφραση Χαρίδημος Κουτρής, Εκδόσεις Επίκεντρο, σελ. 71-141

Andrew Heywood, (2014), ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ, Μετάφραση Γιάννης Μεταξάς, Εκδόσεις Επίκεντρο, σελ. 38-41

Robert Jackson & Georg Sorensen, (2006), ΘΕΩΡΙΑ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ – Η Σύγχρονη Συζήτηση, Μετάφραση Χαράλαμπος, Κωνσταντινίδης Εκδόσεις Gutenberg, σελ. 109-162, 163-209

Πηγές από το διαδίκτυο

Ελληνόγλωσσες

Γεώργιος Μαρής & Μανώλη Παναγιώτα , 2015, *Εισαγωγή στη διεθνή πολιτική οικονομία*, Εκδόσεις Κάλλιπος – Ανοιχτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις , σελ. 76-88 Κεφάλαιο 6 : Περιφερισμός και Περιφερειοποίηση , <https://repository.kallipos.gr/handle/11419/3943>

Ξενόγλωσσες

African News, (2022, January 10), *Mauritania explores its renewable energy potential*, African News, <https://www.africanews.com/2022/01/10/mauritania-explores-its-renewable-energy-potential/>

Alvaro Vasconcelos & George Joffe ,2000, *The Barcelona Process – Building a Euro-Mediterranean Regional Community*, FRANK CASS PUBLISHERS

Amine Bennis, (2021, January 26), *Power surge: How the European Green Deal can succeed in Morocco and Tunisia*, European Council of Foreign Relations, <https://ecfr.eu/publication/power-surge-how-the-european-green-deal-can-succeed-in-morocco-and-tunisia/>

Aslı Aydıntaşbaş & Susi Dennison, *New energies: How the European Green Deal can save the EU's relationship with Turkey*, European Council on Foreign Relations, <https://ecfr.eu/publication/new-energies-how-the-european-green-deal-can-save-the-eus-relationship-with-turkey/>

Balkan Green Energy News, (2020, November 19), *RESET: European Green Deal is chance for energy transition in BiH*, Balkan Green Energy News,, <https://balkangreenenergynews.com/reset-european-green-deal-is-chance-for-energy-transition-in-bih/>

Charne Hollands, (2022, August 12), *Mauritania Advances Renewable Adoption with EIB Cooperation*, Energy Capital & Power, <https://energycapitalpower.com/mauritania-renewable-energy-eib-cooperation/>

Chris Beanland, (2019, August 18), *Monaco: One of Europe's smallest nations is going green*, euronews.green, <https://www.euronews.com/green/2019/08/17/monaco-one-of-europe-s-smallest-nations-is-going-green>

Corporate Finance Institute Team , 26/4/2022, *Political Economy - A social science that studies production, trade, and their relationship with the law and the government* , Corporate Finance Institute, <https://corporatefinanceinstitute.com/resources/economics/political-economy/>

Constanze Fetting, Δεκέμβριος 2020, *THE EUROPEAN GREEN DEAL*, ESDN Report, 2020 EUROPEAN SUSTAINABLE DEVELOPMENT NETWORK (ESDN)

Cyril Fourneris, (2022, October 5), *Algeria's renewable energy potential: Solar power is the way to go*, Euronews, <https://www.euronews.com/2022/10/03/algerias-renewable-energy-potential-solar-power-is-the-way-to-go>

Delegation of the European Union to Albania, (2022, September 16), *Albania ratifies EU agreement for next seven years of EU financial assistance*, Delegation of the European Union to Albania, https://www.eeas.europa.eu/delegations/albania/albania-ratifies-eu-agreement-next-seven-years-eu-financial-assistance_en

Delegation of the European Union to Bosnia and Herzegovina & European Union Special Representative in Bosnia and Herzegovina,(2021, August 2), *The European Union and Bosnia and Herzegovina*, Delegation of the European Union to Bosnia and Herzegovina & European Union Special Representative in Bosnia and Herzegovina, https://www.eeas.europa.eu/bosnia-and-herzegovina/european-union-and-bosnia-and-herzegovina_en?s=219

DIMITER TZANTCHEV & GIDEON BEHAR, *EU, Israel should advance Green Deal together for the climate – opinion*, The Jerusalem Post, <https://www.jpost.com/opinion/eu-israel-should-advance-green-deal-together-for-the-climate-opinion-684299>

Dr. Bashar Al-Zu'bi, *Jordan Renewable Energy Projects & investment Opportunities*, Jordan Investment Board, <https://www.oecd.org/mena/competitiveness/46874368.pdf>

¹ Nibal Zgheib, (2021, February 2021), *EBRD and EU to promote green investments in Jordan*, European Bank for Reconstruction and Development, <https://www.ebrd.com/news/2021/ebrd-and-eu-to-promote-green-investments-in-jordan-.html>

Elena Sanchez Nicolas, (2022, October 11), *EU looks to Algeria for extra gas — and possibly solar*, EUobserver, <https://euobserver.com/world/156263>

Energy Community, (2022, February 3), *Albania: The first Contracting Party to adopt National Energy and Climate Plan*, Energy Community, <https://www.energy-community.org/news/Energy-Community-News/2022/02/03.html>

Euractiv & Reuters, (2022, October 15) *Egypt eyes EU funding for East Med gas development, clean energy*, Euractiv, <https://www.euractiv.com/section/energy-environment/news/egypt-eyes-eu-funding-for-east-med-gas-development-clean-energy/>

Euractiv & AFP, (2022, October, 12), *EU energy chief praises Algeria 'partnership'*, Euractiv & AFP, <https://www.euractiv.com/section/energy/news/eu-energy-chief-praises-algeria-partnership/>

European Commission, *Southern Neighborhood – Union for Mediterranean*, https://ec.europa.eu/environment/enlarg/med/ufm_en.htm

European Commission, *A European Green Deal Striving to be the first climate-neutral continent*, https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en

European Commission, (2022, June 15), *EU and Egypt step up cooperation on climate, energy and the green transition*, European Commission, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_22_3662

European Commission, (2022, June 15), *EU and Egypt step up cooperation on climate, energy and the green transition*, European Commission, https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/news/eu-and-egypt-step-cooperation-climate-energy-and-green-transition-2022-06-15_en

European Commission, *MEMORANDUM OF UNDERSTANDING ON COOPERATION RELATED TO TRADE, TRANSPORT, AND EXPORT OF NATURAL GAS TO THE EUROPEAN UNION BETWEEN THE EUROPEAN UNION REPRESENTED BY THE EUROPEAN COMMISSION THE ARAB REPUBLIC OF EGYPT REPRESENTED BY THE MINISTRY OF PETROLEUM AND MINERAL RESOURCES THE STATE OF ISRAEL REPRESENTED BY THE MINISTRY OF ENERGY*, European Commission, https://energy.ec.europa.eu/system/files/2022-06/MoU%20EU%20Egypt%20Israel_0.pdf

Ines Ayyadi, *The European Green Deal and its impact on the EU-Turkey relations*, European Movement International, <https://europeanmovement.eu/event/the-european-green-deal-and-its-impact-on-the-eu-turkey-relations/>

James Wilson, (2022), *Morocco signs Green Partnership with the EU*, EU Political Report, <https://www.eupoliticalreport.eu/morocco-signs-green-partnership-with-the-eu/>

Jean-Yves Moisseron & Khaled Guesmi, (2018, December), *Assessing EU–Mediterranean Policies in the Field of Energy from a Bottom-up Perspective: The Case of Lebanon*, MEDRESET, α https://www.iai.it/sites/default/files/medreset_wp_30.pdf

Karim Elgendy, (2022, July 18), *Egypt as an Eastern Mediterranean power in the age of energy transition*, Middle East Institute, <https://www.mei.edu/publications/egypt-eastern-mediterranean-power-age-energy-transition>

Ministry of Energy and Mineral Resources, *EU supports Jordan's Green Energy Vision with EUR 90 million under REEE II*, Ministry of Energy and Mineral Resources, https://www.memr.gov.jo/En/NewsDetails/EU_supports_Jordan%E2%80%99s_Green_Energy_Vision_with_EUR

Nasi Hako, (2022, June 23), *Mauritania to cooperate with EIB to scale up green investment*, ESI Africa, <https://www.esi-africa.com/renewable-energy/mauritania-to-cooperate-with-eib-to-scale-up-green-technology-investment/>

Newsroom, (2022, February 8), *Albania adopts NECP on its path to alignment with the European Green Deal goals*, CEEnergy, <https://ceenergynews.com/climate/albania-adopts-necp-on-its-path-to-alignment-with-the-european-green-deal-goals/>

Senen Florensa, *From Classic Barcelona to the Union for the Mediterranean: The Consolidation of the Partnership*, IEMed Mediterranean Yearbook 2009, European Institute for the Mediterranean , <https://www.iemed.org/publication/from-classic-barcelona-to-the-union-for-the-mediterranean-the-consolidation-of-the-partnership/>

Sustain Europe, (2018, October 16), *Monaco: Green is the new glam*, Sustain Europe, <https://www.sustaineurope.com/monaco-green-is-the-new-glam-20181016.html>

The Barcelona Process or Euro-Mediterranean Partnership, https://www.barcelona.com/barcelona_news/the_barcelona_process_or_euro_mediterranean_partnership

The Union for the Mediterranean, https://www.barcelona.com/barcelona_news/the_union_for_the_mediterranean

Thérèse Carolin Tasche , 2010, *The Project of a Union for the Mediterranean – Pursuing French Objectives through the Instrumentalisation of the Mare Nostrum*, L'Europe en formation, σελ. 53-70, <https://www.cairn.info/revue-l-europe-en-formation-2010-2-page-53.htm>

The Diplomatic Service of the European Union,(2017, May 15), *Launch of the Sustainable Energy Strategy of the Lebanese Armed Forces*, The Diplomatic Service of the European Union, https://www.eeas.europa.eu/node/26751_en

The Diplomatic Service of the European Union, (2017, June 16), *EU Twinning Project, Aimed at Improving Environmental Regulation in Israel, Wraps Up*, The Diplomatic Service of the European Union, https://www.eeas.europa.eu/node/28016_he?page_lang=en

The Office of the European Union Representative (West Bank and Gaza Strip, UNRWA), (2022, September 19), *EU Green Talk: Palestinian youth lead green transformation*, The Office of the European Union Representative (West Bank and Gaza Strip, UNRWA), https://www.eeas.europa.eu/delegations/palestine-occupied-palestinian-territory-west-bank-and-gaza-strip/eu-green-talk_en?s=206

The World Bank, *Syria - Issues and options in the energy sector (English)*. Washington, D.C. : World Bank Group. <http://documents.worldbank.org/curated/en/765521468778485214/Syria-Issues-and-options-in-the-energy-sector>

The Diplomatic Service of the European Union, (2021, November 24), *The European Union and the Principality of Monaco*, The Diplomatic Service of the European Union, https://www.eeas.europa.eu/eeas/european-union-and-principality-monaco_en

Union for the Mediterranean, *Who we are*, <https://ufmsecretariat.org/who-we-are/>

Union for the Mediterranean, *Member States*, <https://ufmsecretariat.org/who-we-are/member-states/>

Wolf, S., Teitge, J., Mielke, J. *et al.* *The European Green Deal — More Than Climate Neutrality*, *Intereconomics* 56, 99–107 (2021), <https://doi.org/10.1007/s10272-021-0963-z>